

ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ
ТА АДМІНІСТРУВАННЯ
Кафедра публічного управління та адміністрування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ЗА ДРУГИМ РІВНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ (МАГІСТР)
на тему: «ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ
КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ»

Виконав: студент 6 курсу 636МЗ групи

галузі знань:

28 Публічне управління та адміністрування
спеціальності:

281 Публічне управління та адміністрування

Калитаєв Володимир Владиславович

Керівник: кандидат наук з державного
управління, доцент

Шульга Анастасія Алімівна

Рецензент: кандидат політичних наук, доцент

Бондар Ганна Леонідівна

м. Миколаїв – 2023 рік

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ	7
1.1. Державна політика та корупція у категоріальному апараті науки публічного управління	7
1.2. Причини виникнення та поширення корупції в незалежній Україні ...	15
1.3. Мета, завдання та принципи державної політики у сфері запобігання і протидії корупції	21
РОЗДІЛ 2. ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВІТЧИЗНЯНОЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ	26
2.1. Нормативно-правове забезпечення державної політики у сфері запобігання та протидії корупції	26
2.2. Нові спеціалізовані органи влади, які здійснюють заходи у сфері запобігання і протидії корупції	34
2.3. Притягнення до відповідальності за скоєння корупційних правопорушень та правопорушень пов'язаних із корупцією як важлива складова державної політики у сфері запобігання та протидії корупції	48
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ	59
3.1. Індекс сприйняття корупції в Україні як важливий показник ефективності й дієвості державної політики у сфері запобігання та протидії корупції	59
3.2. Система електронного декларування як один із ключових засобів контролю у сфері запобігання та протидії корупції	67
ВИСНОВКИ	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	76
ДОДАТКИ	85

ВСТУП

Актуальність теми дослідження полягає у тому, що сьогодні корупція в Україні набула ознак системного і стійкого явища, яке поширює свій негативний вплив на всі сфери суспільного життя. Корупція все глибше і міцніше укорінюється у повсякденному житті громадян як основний, оперативний та найбільш дієвий неправомірний спосіб вирішення різних питань і досягнення певних цілей, який потребує додаткових фінансових витрат. Масштаби поширення корупції як у приватному, так і в публічному секторі загрожують національній безпеці України. Відповідно все це потребує негайного вжиття послідовних, системних та економічно виважених заходів, які мають комплексний характер і ґрунтуються на єдиній державній антикорупційній стратегії.

У вирішенні вказаної проблеми роль держави є незаперечною, адже від її ефективної політики залежить стан належного економічно-правового, соціально-політичного та організаційно-управлінського забезпечення подолання корупції та максимального її недопущення у майбутньому. Проте, наявність соціально-економічної нестабільності в країні, часті прояви правового нігілізму в суспільстві щодо запобігання і протидії корупції разом із повномасштабною війною є перешкодами на шляху розробки та реалізації вітчизняної політики у сфері запобігання та протидії корупції та інтеграції України до європейського простору. Саме тому дослідження й удосконалення вказаної політики є надзвичайно важливим та актуальним питанням сьогодення, яке потребує розроблення науково обґрунтованих положень і практичних рекомендацій.

Стан наукової розробки теми. Тема корупції, як в приватному, так і в публічному секторі досліджується вже багато років в Україні й у всьому світі. З-поміж дослідників, які замагаються вивченням даного питання можна назвати: О.С. Бадалову, В.І. Башкатову, О.Ю. Бусола, В.А. Дем'янчука,

З.У. Живко, А.Л. Журавльова, Д.Г. Заброду, А.В. Мусієнка, Є.В. Невмержицького, В.М. Соловйова. Окремі аспекти вітчизняної державної політики у сфері запобігання та протидії корупції відображені у працях: В.С. Волика, О.В. Гевеля, Р.В. Гречанюка, М.Р. Дем'яненка, І.В. Кушнарьова, А.В. Лапкіна, М.І. Мельника, А.В. Мовчана, Р.С. Радецького, Т.І. Созанського, О.І. Телешецького, Л.І. Шестопалової та ін. Однак, незважаючи на значну кількість наукових напрацювань, присвячених проблемі корупції в Україні, практично відсутні сучасні дослідження щодо удосконалення вітчизняної політики у сфері запобігання та протидії корупції, особливо в умовах війни та у після воєнний період.

Метою роботи є дослідження державної політики у сфері запобігання та протидії корупції в Україні.

Зазначена вище мета досягається постановкою таких **завдань**:

- окреслити теоретичні засади державної політики у сфері запобігання та протидії корупції;
- проаналізувати нормативно-правове забезпечення державної політики у сфері запобігання та протидії корупції;
- охарактеризувати нові спеціалізовані органи влади, які здійснюють заходи у сфері запобігання і протидії корупції;
- узагальнити можливості притягнення до відповідальності за скоєння корупційних правопорушень та правопорушень пов'язаних із корупцією як важливої складової державної політики у сфері запобігання та протидії корупції;
- проаналізувати індекс сприйняття корупції в Україні як важливий показник ефективності й дієвості державної політики у сфері запобігання та протидії корупції;
- розглянути систему електронного декларування як один із ключових засобів контролю у сфері запобігання та протидії корупції.

Об'єктом роботи є суспільні відносини, що виникають у сфері запобігання та протидії корупції.

Предметом роботи є державна політика у сфері запобігання та протидії корупції.

Методи дослідження. Методологічну основу роботи складає сукупність загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. Зокрема, для вирішення поставлених завдань у роботі використані такі методи, як: аналіз, синтез, узагальнення, порівняння тощо. Безпосередньо формально-логічний метод було використано для визначення основних понять дослідження. На основі причинно-наслідкового аналізу окреслено теоретичні засади державної політики у сфері запобігання та протидії корупції. Використання порівняльно-правового методу дало змогу проаналізувати нормативно-правове забезпечення державної політики у сфері запобігання та протидії корупції. За допомогою системно-функціонального методу охарактеризовано нові спеціалізовані органи влади, які здійснюють заходи у сфері запобігання і протидії корупції, а також узагальнено можливості притягнення до відповідальності за скоєння корупційних правопорушень та правопорушень пов'язаних із корупцією як важливої складової державної політики у сфері запобігання та протидії корупції. Використання системно-аналітичного методу дало змогу сформулювати способи удосконалення вітчизняної політики у сфері запобігання та протидії корупції на сучасному етапі на основі аналізу індексу сприйняття корупції в Україні та системи електронного декларування як важливих інструментів такої політики. За допомогою логічного і діалектичного методів зроблено відповідні висновки.

Наукова новизна дослідження. Дана робота є самостійною науковою працею в галузі публічного управління, в якій автором отримано науково-обґрунтовані результати, що розкривають окремі аспекти вітчизняної державної політики у сфері запобігання та протидії корупції на сучасному етапі. Основні положення кваліфікаційної роботи, що визначають її наукову новизну, полягають: у систематизації причини виникнення та поширення корупції в Україні; у формулюванні способів удосконалення вітчизняної

політики у сфері запобігання та протидії корупції в умовах війни та у післявоєнний період.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що отриманні результати спрямовані на удосконалення державної політики у сфері запобігання та протидії корупції на сучасному етапі. Результати проведеного дослідження можуть бути використані: в практичній діяльності керівників органів влади, що займаються питаннями запобігання і протидії корупції та в науково-дослідній діяльності для вироблення ефективних інструментів запобігання і протидії такому негативному суспільному явищу.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки дослідження апробовано у формі однієї доповіді на XXVI Всеукраїнській щорічній науково-методичній конференції «Могилянські читання – 2023: досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний, національний та регіональний аспекти (м. Миколаїв, 6-10 листопада 2023 р.).

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, які об'єднують вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи складає 95 сторінок, основного тексту – 75 сторінок. Список використаних джерел налічує 83 найменування. Робота містить 18 рисунків та 10 додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

1.1. Державна політика та корупція у категоріальному апараті науки публічного управління

Сьогодні, як ніколи, поняття «політика» є одним із найбільш часто вживаних слів і водночас одним із найбільш неоднозначних термінів, що пов'язано зі складністю й багатогранністю її проявів. Одні науковці визначають політику як курс, напрям, на основі якого виробляються і приймаються рішення, заходи щодо формування і виконання різних завдань [54, с. 94]. Інші вважають, що політика – це система певних суспільних відносин, взаємодія класів, націй, держав між собою і з владою [83, с. 89].

Ми погоджуємося із позицією Л.А. Пал з приводу розуміння сутності поняття «політика». Він вважає, що в деяких випадках політика – це синонім позиції або ставлення, в інших – напрям дії, а ще в інших – правило. Спільним, на його думку, може бути визначення політики як дороговказу для тих, хто втілює її в життя, і тих, хто її дотримується [50, с. 21]. У свою чергу, М.І. Пірен трактує політику як вид діяльності по задоволенню довготривалих поточних інтересів соціальних груп [53, с. 15].

Сучасні вітчизняні науковці визначають політику як більш широке явище, а саме, як мистецтво управління людьми в суспільстві, організацію життя громадян, розподіл та перерозподіл ресурсів, підтримання порядку, збереження внутрішнього і зовнішнього миру чи, навпаки, ведення війни, контроль суспільства і людини [54, с. 93].

Ми вважаємо, що зазначені варіанти трактування політики не вичерпують багатоманітності її визначень, а лише відображають

найважливіші з них. Відповідно на основі викладеного, політику можна визначити як цілеспрямовану управлінську діяльність стратегічного рівня, яка пов'язана із прийняттям і реалізацією відповідних рішень у галузі взаємовідносин між різними суспільними групами, державами й народами та пов'язана із боротьбою за здобуття або утримання влади.

Якщо політика в цілому за своєї сутністю є більш широким поняттям, то державна політика є похідним від цього терміну і стосується певного кола питань, навколо визначення якої виникає багато суперечок. Це пов'язано з багатоаспектністю та багатогранністю цього явища. Як в зарубіжній, так і у вітчизняній теорії державного управління немає єдиного підходу до визначення поняття державної політики [52].

У найзагальнішому вигляді державну політику визначають як основні принципи, норми та діяльність зі здійснення державної влади. Зокрема, Л.А. Пал визначає державну політику як «напрям дії або утримання від неї, обрані державними органами для розв'язання певної чи сукупності взаємно пов'язаних проблем» [50, с. 22]. Доповнюючи Л.А. Пала, Р. Роуз ототожнює її із тривалою серією більш або менш відповідальних дій та їх узгодження з метою прийняття конкретного рішення [17, с. 4]. Інші західні дослідники Б. Гогвуд та Л. Ган зазначають, що державну політику необхідно відрізнити від щоденних рішень, які приймають державні органи [12, с. 34].

З-поміж наведених тверджень, ми погоджуємося з останнім із них, адже державна політика за своєю сутністю не обмежується лише прийняттям рішень, вона створює і розробляє відповідні механізми для прийняття рішень і їх подальшої реалізації. Така політика, маючи цілеспрямований характер формує взаємодію між індивідами, групами та організаціями, які приймають і виконують рішення та встановлює складні взаємозв'язки між ними. Окрім того, варто також зазначити, що державна політика не завжди поширюється на все суспільство, вона часто регулює лише певні сфери, тобто передбачає вплив на визначене коло суспільних питань або суспільну групу. Відповідно, державною називається вона передовсім завдяки своєму походженню.

Державна політика – це не завжди дії, це також утримання від них. Не в усіх, безперечно, випадках, не в усіх періодах історичного розвитку й не в усіх сферах суспільного життя потрібне активне втручання держави. Інколи необхідною є продумана і – часом – небезболісна «робота над помилками». У тому числі й на основі ґрунтовних наукових досліджень, зокрема процедур моніторингу та оцінювання в тій чи іншій сфері суспільного життя. Тобто політика може складатися з переліку того, що не робиться і не повинно робитися, а не лише з того, що має бути зроблене [50, с. 27-28].

Коротко характеризує державну політику Г.В. Атаманчук, визначаючи її як сукупність цілей та завдань, які практично реалізуються державою, і засобів, що використовуються при цьому [1, с. 57]. Тож, з огляду на це, можна стверджувати, що державну політику слід також розглядати і як один із видів державно-управлінської діяльності.

Враховуючи зазначене, хотілося б звернути увагу на те, що у дослідженнях всіх цих вчених поняття «державна політика» не обмежується лише діями одного суб'єкта в особі держави, а вміщує дії всіх суб'єктів політичної системи, які мають відношення до предмету справи і можуть посприяти розв'язанню конкретної проблеми чи пропозиції. При цьому для української науки більш характерним є розуміння цього поняття, яке вміщує майже всі аспекти управління країною. Так, наприклад, О.Л. Валевський вважає, що державною політикою є такі дії органів державної влади з вирішення проблем, які найоптимальніше сприяють реалізації інтересів суспільства. Інакше кажучи, це діяльність, націлена на вирішення проблем суспільного розвитку [8, с. 21]. Такої ж думки дотримуються і В.Д. Бакуменко та П.І. Надолішній [4, с. 35]. Більш ширшим і повним є визначення цього терміну наведене В.Є. Романовим: «державна політика – це відносно стабільна, організована та цілеспрямована діяльність або бездіяльність уряду стосовно певної проблеми або предмета розгляду, яка здійснюється ним безпосередньо або опосередковано через уповноважених агентів і впливає на життя суспільства» [73, с. 12].

Хотілося б зазначити, що всі наведені вище положення не є дефініціями поняття «державна політика», адже не дають цілісного уявлення про її сутність. Вони є її характеристиками, які допомагають зрозуміти суть і призначення державної політики, виокремивши її складові частини. Склавши їх разом, ми зможемо отримати цілісну картину цього багатоаспектного явища і визначити його як відносно стабільну, організаційну й цілеспрямовану дію або бездію, що містить конкретні рішення щодо розв'язання проблем або їх сукупності і є відповіддю на суспільні потреби.

Державна політика розробляється з урахуванням багатьох обставин та умов найвищими органами державної влади за участю інших суб'єктів політики – партій, громадських організацій, університетів і дослідницьких центрів, впливових діячів бізнесу, культури і науки [17, с. 4]. Всі вони відіграють найважливішу роль у її здійсненні. Таким чином, створюється, так би мовити, «залізний трикутник», що об'єднує всіх учасників, у якому кожний відіграє відведену йому роль, виконуючи певні функції. Разом вони можуть значно впливати на розробку та реалізацію державної політики у певній сфері, відстоюючи власні інтереси [52].

Отже, державна політика має складний багатогранний характер і виступає підсумком великої кількості програм, законодавчих дій та організаційних взаємодій. Це реакція держави на конкретні проблеми суспільства, або груп у цьому суспільстві (громадян, неурядових організацій тощо). Вона покликана вирішувати суспільні проблеми, шляхом погодження інтересів, знаходження консенсусів, необхідних для стабільності суспільства.

Щодо поняття «корупція», то на час проголошення Україною незалежності він набув значного поширення у вітчизняній юридичній літературі, у виступах політичних діячів і глав держав. Аналіз чинного законодавства та наукової літератури дозволяє припустити, що даний термін виник у давні часи і зазвичай розумівся як хабарництво. Наприклад, у римському праві цей термін означав «розламувати, псувати, пошкоджувати, фальсифікувати свідчення, збездіяти незайману», але у той самий час і

«підкупувати суддю (претора)» [2, с. 149]. Інакше кажучи на той час корупція сприймалася як діяльність декількох осіб, спрямована на порушення нормального ходу судового розгляду або управління суспільством [16, с. 87]. Згадки про корупцію містяться і в історичних джерелах давньосхідних цивілізацій – Давнього Єгипту, Китаю, Індії.

Важливий імпульс до осмислення змісту поняття «корупція» у сучасному розумінні дають праці Нікколо Макіавеллі. Він порівнював корупцію із хворобою, наприклад, сухотами. Згідно з Макіавеллі, корупція – це «використання публічних можливостей у приватних інтересах» [49, с. 65].

На сьогодні в наукових колах відсутнє єдине й універсальне його визначення. В останні десятиліття це поняття досить часто інтерпретується просто як складне негативне суспільне явище, зумовлене внутрішніми соціальними, політичними, правовими, економічними, культурними й адміністративно-управлінськими чинниками [7, с. 64-65]. Відповідно це явище має свою соціальну сутність, яка проявляється у тому, що:

Рис. 1.1. Соціальна сутність корупції

Більше деталізоване визначення досліджуваного терміну надає Є.В. Невмержицький. За його словами корупцією є «соціально-політичне

явище, головною особливістю якого є використання посадовими особами законодавчої, виконавчої та судової влади, а також громадських об'єднань, установ і організацій господарського управління всіх форм власності свого службового становища для одержання матеріальних цінностей, послуг чи пільг для себе або третіх осіб» [48, с. 44]. У свою чергу, А.Л. Журавльов вважає, що корупція – це «коли людина використовує надані їй офіційні повноваження та пов'язані з ними можливості для одержання неправомірної переваги» [21, с. 9].

Цікавим на наш погляд є твердження М.І. Мельника, котрий вважає корупцією «різновидом соціальної корозії, яка роз'їдає і руйнує органи державної влади, державу та суспільство в цілому. В її основі лежать такі вікові традиції взаємодії в суспільстві, як «послуга за послугу» (do ut des – «даю, щоб ти дав») [42, с. 34]. Разом із тим, вважаємо, що найбільш точне визначення даного поняття свого часу дав О.В. Терещук. Він розумів корупцію «як діяльність осіб, уповноважених на виконання державних функцій чи прирівняної до неї особи, спрямовану на протиправне використання наданих їй повноважень або свого посадового становища та пов'язаних з ними можливостей для незаконного одержання від фізичних і юридичних осіб матеріальних благ, послуг, пільг, переваг або іншої вигоди матеріального чи нематеріального характеру (запроданство), а також підкуп зазначених осіб фізичними і юридичними особами» [77, с. 6].

У Короткому словнику іноземних слів корупція – це «підкуп, продажність громадських і політичних діячів, посадових осіб, які використовують посаду, що вони обіймають, з метою особистого збагачення» [37].

Враховуючи вищезазначене можна узагальнити, що остаточно визначити поняття корупції неможливо через велику кількість її проявів. Трагування відрізняються один від одного в залежності від культурних, правових або інших факторів. Складність визначення терміну корупція в значній мірі пояснюється і тим, що в різних правових системах (а інколи і в

різних країнах однієї правової системи) існують свої визначення даного терміну та кола дій, які визнаються корупційними. Як свого часу відзначив Л.В. Коваль, «у світі не існує чітко визначеного для всіх правових систем кола дій, які визнаються корупційними («концепція доречності»)» [31, с. 89].

Вважаємо, що для всебічного дослідження поняття «корупція» варто розглянути визначення цього поняття у міжнародно-правових та вітчизняних актах. Так, наприклад, відповідно до ст. 7 Кодексу поведінки посадової особи щодо підтримання правопорядку, прийнятого Резолюцією 34/169 Генеральної асамблеї ООН від 17 грудня 1979 р., корупція трактується як «дія або бездіяльність під час виконання обов'язків або у зв'язку з цими обов'язками в результаті вимагання чи прийняття подарунків, обіцянок або стимулів чи їх незаконне отримання кожного разу, коли має місце така дія чи бездіяльність» [33].

У Цивільній конвенції про боротьбу з корупцією від 4 листопада 1999 р. визначено, що корупцією є «прямі чи опосередковані вимагання, пропозицію, давання чи отримання хабара чи будь-якої іншої неправомірної вигоди або можливості її отримання, які порушують належне виконання будь-якого обов'язку особою, що отримує хабара, неправомірну вигоду й можливість мати таку вигоду, або поведінку такої особи» [80].

З дня проголошення незалежності України до прийняття Закону України «Про боротьбу з корупцією» у 1995 р., проблема визначення поняття «корупція» набула яскраво вираженого політичного характеру. Відсутність законодавчого визначення даного терміну давала змогу багатьом політичним діячам та посадовим особам вести мову про те, що неефективність боротьби з корупцією в державі залежала від того, що не існувало її правового визначення. Із прийняттям у 1995 р. вказаного Закону поняття «корупція» було вперше закріплено на законодавчому рівні, що стало важливим кроком у боротьбі із цим негативним соціальним явищем в незалежній Україні [56]. Далі, із ухваленням нових законодавчих актів у сфері боротьби та протидії корупції нормативне закріплення поняття «корупція» змінювалось у

контексті саме розширення його сутності. Так, із прийняттям у 2009 р. Закону України «Про засади запобігання та протидії корупції» кардинально змінився підхід до розуміння сутності корупції [61], який був відображений у діючому Законі України «Про запобігання корупції» [58]. На наш погляд, оновлене закріплення поняття «корупції» є найбільш вдалим, розширеним і, водночас, вичерпним. Якщо раніше корупція вважалася як такою, яка здійсненна по факту, то зараз корупцією вже вважається не сам факт вчинення певний дій, а й і дання обіцянки (або прийняття пропозиції) вчинити відповідні дії.

Окрім того, відповідно до Закону України «Про запобігання корупції», корупцією буде вважатися дії (або дання обіцянки так вчинити), якщо це направлена на отримання неправомірної вигоди, при цьому не важливо для себе чи третіх осіб. Така вигода може бути у вигляді грошових коштів або іншого майна, переваг, пільг, послуг, нематеріальних активів, будь-яких інших вигод нематеріального чи негрошового характеру, які обіцяють, пропонують, надають або одержують без законних на те підстав [58].

Враховуючи вищевикладене та спираючись безпосередньо на положення Закону України «Про запобігання корупції» можна зробити висновок, що корупцією будуть вважатися дії, вчиненні при умови наявності таких ознак як:

- 1) спеціальний суб'єкт:
  - «особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;
  - особи, які для цілей цього Закону прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави чи місцевого самоврядування;
  - особи, які постійно або тимчасово обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або спеціально уповноважені на виконання таких обов'язків у юридичних особах приватного права незалежно від організаційно-правової форми, а також інші особи, які не є службовими особами та які виконують

роботу або надають послуги відповідно до договору з підприємством, установою, організацією, – у випадках, передбачених цим Законом;

- кандидати на пост Президента України та кандидати у народні депутати України, зареєстровані в порядку, встановленому законом»;

2) мета – «одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб» [58].

Отже, корупція як соціальне явище має давню історію. У результаті розвитку і динамічності суспільних відносин корупція з одиничних проявів у формі хабарництва перетворилася на складне, системне, багатогранне явище як місцевого, так і глобального масштабу. На сьогодні з позиції науки відсутнє уніфіковане розуміння сутності поняття «корупція». У загальному розумінні корупцією є негативне соціальне явище, зміст якого полягає в отриманні неправомірної вигоди та швидкого протиправного вирішення особистих питань чи задоволення власних потреб (або третіх осіб). Щодо правового значення, то прийнято вважати, що корупцією є комплексне складне поняття, яке охоплює сукупність взаємопов'язаних правопорушень кримінального, адміністративного чи дисциплінарного характеру.

1.2. Причини виникнення та поширення корупції в незалежній Україні

На сьогодні, в умовах кардинальних політичних і соціально-економічних перетворень у суспільстві та державі, в залежності від форм виникнення корупції та ризиків виникнення нових її форм, виокремлюють різноманітні причини існування та поширення цього негативного суспільного явища в Україні. До основних з них можна віднести:

1) психологічні втрати перехідного періоду у житті суспільства. Розпад

старої системи моральних та інших духовних цінностей спричинив ситуацію втрати значною частиною населення моральних орієнтирів, духовних опор і, одночасно, до широкого поширення цинізму, аморальності та криміналізації суспільної свідомості й суспільства в цілому;

2) становлення нових публічно-владних інститутів. Майже кожні п'ять років змінюється вітчизняна система публічного управління. При цьому досить частим реорганізаціям піддається система центральних органів виконавчої влади – міністерств, служб, управлінь. Вони скорочуються, об'єднуються, реорганізуються, потім знову поновлюються, відроджуються. Зрозуміло, що у таких умовах вірогідність вчинення корупційних діянь серед службових осіб суттєво зростає;

3) перерозподіл державної власності. Після проголошення незалежності України розпочався процес перерозподілу державної власності у нові її форми: створення акціонерних товариств, передача в оренду, розпродаж і перехід у приватну власність земель, підприємств тощо. Цей процес, який і досі триває, супроводжується чисельними корупційними діяннями, пов'язаними як з оцінкою вартості об'єктів, так і з передачею (продажем) їх новим власникам;

4) тінізація економіки. Це процес, у результаті якого провадиться економічна діяльність, яка не враховується і не контролюється офіційними органами влади, або спрямована на отримання доходу шляхом порушення чинного законодавства. Тіньова економіка підриває основи існування держави як такої, розкладає публічно-владний апарат, оскільки однією з умов її наявності є масовий підкуп працівників органів влади;

5) кризові економічні явища. Спад виробництва, скорочення об'ємів продукції, відсутність оновлення основних фондів у всіх галузях вітчизняного народного господарства сприяють тому, що все більше підприємств, юридичних і фізичних осіб вимушені шукати додаткові (альтернативні) джерела фінансування своєї господарської діяльності (наприклад, взяття кредитів чи отримання від держави дотацій, міжнародних

грантів тощо). За таких обставин збільшується кількість звернень осіб до службовців відповідних міністерств і служб і, як наслідок, більш поширеною і всеохопною стає корупція, захоплюючи все нові й нові сфери суспільства;

б) незавершеність формування правового поля в Україні. Відомо, що суперечливість вимог одного нормативного акту вимогам інших актів стає причиною масового тиску на органи влади, створює сприятливі умови до корупційних дій та дій, що пов'язані із корупцією з боку посадових осіб публічно-владних установ, організацій і підприємств різних форм власності;

7) незадовільний стан протидії злочинності. Сьогодні, в умовах криміналізації суспільства, поширення особливо тяжких злочинів, боротьба з корупцією за рангом важливості, на жаль, поступається місцем перед замовними убивствами, розбійними нападами тощо. Разом із тим, правоохоронні й антикорупційні органи влади потребують сучасних дієвих методик виявлення і фіксації корупційних діянь та дій, що пов'язані із корупцією, їх ефективного попередження;

8) незадовільний стан боротьби з контрабандою на митно-пропускних пунктах. У результаті державний бюджет України недоотримує мільярди гривень надходжень. Водночас корумповані службовці – митники та правоохоронці незаконно збагачуються;

9) прорахунки у кадровому забезпеченні інституту управлінської ланки в органах публічного управління. Організаційно-практична робота з персоналом, який виконує завдання в умовах корупційних ризиків, потребує врахування не тільки наявності провокуючих чи сприятливих чинників професійної діяльності на конкретній посаді, але передусім психологічних особливостей особистості, що у комплексі буде сприяти формуванню «нульової» толерантності до корупції [45, с. 74-75].

Деякі вчені причини виникнення та поширення корупції в Україні поділяють на певні групи (див. Рис. 1.2) [47] Окремі дослідники, наприклад, В.А. Дем'янчук, говорять про множинність причин корупції, виділяючи економічні, інституційні та соціально-культурні фактори [16, с. 44].

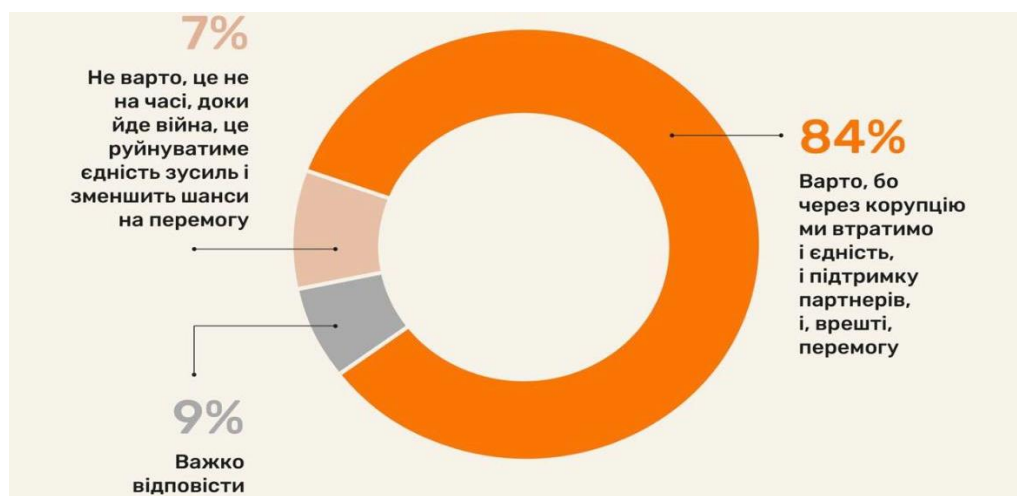
Натомість, інші науковці ведуть мову не про причини виникнення корупції як такої, а про причини скоєння корупційних правопорушень. Відповідно виділяють дві групи таких причин: об'єктивні (їх ще можна назвати зовнішніми) і суб'єктивні (це, відповідно, внутрішні причини). Об'єктивні причини пов'язані з особливостями професійної діяльності, відсутністю належної організації виконання працівником своїх службових обов'язків. У свою чергу, суб'єктивними причинами, які безпосередньо пов'язані з рівнем розвитку і виховання особистості співробітника, є недостатній розвиток морально-ділових і вольових якостей, відсутність уявлення про належну і гідну поведінку [44, с. 117].

Рис. 1.2. Причини виникнення корупції в Україні

Причини та умови виникнення корупції тісно пов'язані між собою, але саме умови дозволяють розвиватися такому негативному явищу, як корупція. З-поміж основних умов поширення корупції в Україні можна виділити:

- відсутність стійкої політичної волі у питанні подолання корупції або суттєвого зниження її рівня;
- низький рівень громадської позиції щодо негативного ставлення до корупції, неготовність населення до публічної боротьби з корупцією. Так, за даними опитування, проведеного у 2019 – 2021 рр. 60,5% українців не давали і не пропонували у 2018 р. хабарів, 14,4% відмовилися відповідати на це запитання, 10,1% зізналися, що давали хабарі грошима, 7,1% зізналися, що давали хабарі у вигляді подарунка, 5% сказали, що не давали, хоча у них просили або вимагали хабар. Враховуючи такі дані ми можемо говорити про не сформованість в українському суспільстві нульової толерантності до корупції. Однак, із початком війни ставлення українців до корупції, особливо в органах публічної влади суттєво змінилося. При поставленні питання: «Чи варто у разі виявлення фактів корупції в органах влади повідомляти про такі факти?», було отримано вражаючі результати (див. Рис. 1.3) [79]. Однак, ми переконанні, що цього не достатньо для вироблення стійкої позиції в громадськості у питанні негативного сприйняття корупції та відсутності будь-якого виправдання корупційних дій та дій пов'язаних із корупцією.

Рис. 1.3. Думка громадськості щодо того, чи варто у разі виявлення фактів корупції в органах влади повідомляти про такі факти

- недосконалість судової системи. На сьогодні, незважаючи на перетворення у сфері запобігання та протидії корупції судова система має високий індекс корупції, тому говорити про дійсно справедливий захист прав і свобод людини, закріплений у Конституції України просто не можливо;

- зручність для багатьох підприємців і громадян оперативно вирішувати певні свої проблеми з чиновниками за допомогою застосування різноманітних форм корупції. Такий стан речей свідчить про низьку морально-психологічну готовність населення рішуче протистояти як корупції. Інакше кажучи суспільство не тільки змиралося з існуючою ситуацією, і відповідним чином корегує правила власної поведінки, а й визнає корупційні відносини допустимими і ефективними з моральної точки зору;

- відсутність ефективної системи покарання за корупційні правопорушення та правопорушення пов'язані із корупцією [51, с. 411].

Перераховані умов поширення корупції в Україні не є постійними і вичерпними, вони є лише частиною основних причин, що зумовлюють існування корупції в Україні. Але вони також показують, що цей перелік обставин породжує не одне або кілька, а цілу систему різного характеру, силу детермінуючого впливу і прояви соціальних передумов корупції [10, с. 19].

Отже, причин виникнення та поширення корупції в Україні на сьогодні доволі багато, що спричинено політичними, економічними, правовими, організаційно-управлінськими, соціально-психологічними та інституційними факторами. Безпосередньо поширення корупції обумовлюється відсутністю політичної волі до придушення корупції, а також байдужістю самого населення до питання корумпованості в різних сферах. Разом із тим, не останню роль у питанні масштабів корупції в нашій державі відіграла війна. Проте, на нашу думку, головною умовою тої ситуації, яку ми маємо на разі щодо корупції – це зручність для всіх. В українському суспільстві досі не сформовано стійкої позиції щодо несприйняття корупції як дійсно негативного суспільного явища, а не як ефективного та швидкого способу вирішення власних питань і задоволення особистих потреб чи третіх осіб.

1.3. Мета, завдання та принципи державної політики у сфері запобігання і протидії корупції

У Законі України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки» від 14 жовтня 2014 р. № 1699-VII (втратив чинність від 20 червня 2022 р.), зазначено, що «розв’язання проблеми корупції є одним із пріоритетів для українського суспільства на сьогоднішньому етапі розвитку держави» [59]. При цьому від грамотно вибудованої політики держави залежить ступінь і рівень запобігання і протидії корупції (безпосередньо діяльність органів влади і їх посадових осіб, уповноважених забезпечити реалізацію вітчизняної державної політики у сфері запобігання і протидії корупції).

У національному законодавстві чітко не визначено, що собою являє державна політика у сфері запобігання і протидії корупції, більше превалює поняття «антикорупційна політика», що, на наш погляд, не є суттєвим у питанні саме боротьби із корупцією.

У наукових колах таку політику визначають як «передбачений законами й підзаконними нормативно-правовими актами комплекс правових, економічних, освітніх, виховних, організаційних та інших заходів, що формуються й реалізуються органами державної влади, місцевого самоврядування та громадськістю з метою виявлення, припинення фактів корупції, усунення детермінант, що її опосередковують, відновлення порушених прав і законних інтересів фізичних, юридичних осіб і держави» [24, с. 103].

На думку більшості вчених, метою державної політики у сфері запобігання і протидії корупції має стати суттєве зниження рівня корупції та забезпечення захисту прав і законних інтересів громадян, суспільства й держави в цілому від загроз, пов’язаних із корупцією, за допомогою виконання таких завдань:

- 1) запобігання корупційним правопорушенням та правопорушенням

пов'язаних із корупцією;

- 2) створення спеціального правового механізму, що виключає можливість незаконного впливу на осіб, які мають публічний статус;
- 3) забезпечення реальної відповідальності за вчинення корупційних правопорушень та правопорушень пов'язаних із корупцією;
- 4) відшкодування шкоди, заподіяної корупційними правопорушеннями та правопорушеннями пов'язаних із корупцією;
- 5) моніторинг корупційних факторів та ефективності заходів державної політики у сфері запобігання і протидії корупції;
- 6) формування у суспільства нульової толерантності до корупції;
- 7) сприяння реалізації прав громадян та організацій на доступ до інформації про факти корупції й корупціогенні фактори, а також на їх вільне висвітлення у засобах масової інформації;
- 8) створення стимулів до зайняття посад на публічній службі непідкупними особами [25, с. 242].

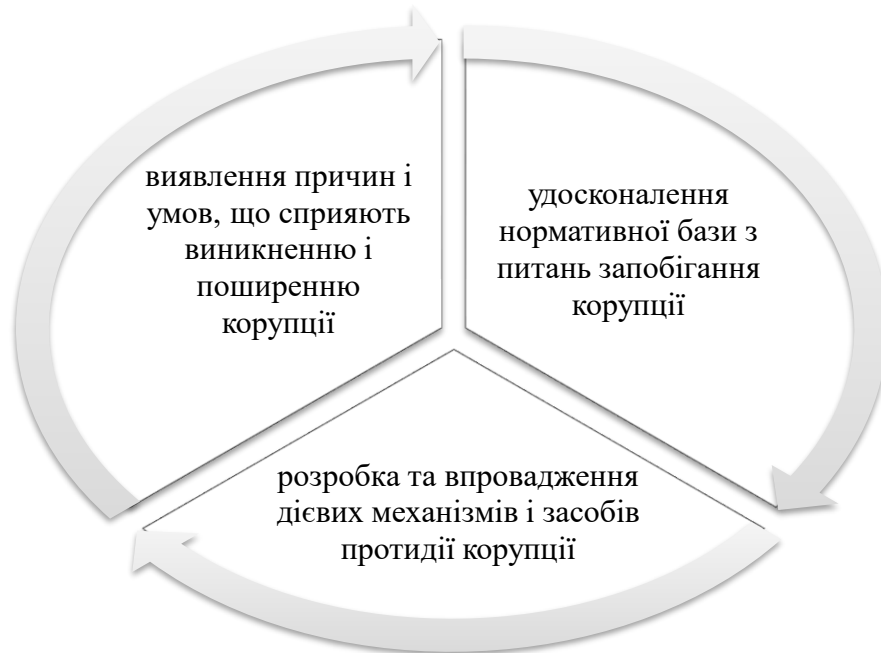
Інші вчені, зокрема Л.А. Зубкова, говорять про те, що основною метою державної політики у сфері запобігання і протидії корупції є «створення ефективної системи запобігання і протидії корупції, виявлення та подолання її соціальних передумов і наслідків, викриття корупційних діянь, обов'язкової відповідальності винних». При цьому, на думку вітчизняної дослідниці, яку ми цілком поділяємо, «успішна протидія корупції можлива за умови наявності належного антикорупційного законодавства, ефективного його застосування відповідними органами державної влади та координованості, поінформованості громадськості про здійснення заходів із запобігання і протидії корупції, взаємодії інститутів громадянського суспільства з органами державної влади у сфері формування й реалізації державної антикорупційної політики, підтримки антикорупційних заходів громадянським суспільством» [27, с. 34].

Цікавою з цього приводу є позиція І.В. Кушнарьова, який стверджує, що «саме на основі ієрархічної системи цілей має формуватися стратегія

протидії корупції, яка є важливим структурним елементом антикорупційної політики. Адже за відсутності стратегічних концептуальних ідей і цілей, принципів і пріоритетів, довгострокових загальнодержавних програм, заснованих на глибокому науковому підґрунті, не може бути ніякої антикорупційної політики, а є лише її видимість. При цьому у межах стратегічних напрямів антикорупційної політики розвивається антикорупційна тактика, яка передбачає розроблення конкретних завдань і способів їх виконання» [40, с. 180].

Отже, ключовим призначенням державної політики у сфері запобігання і протидії корупції є зниження рівня корупції, зміни умов, що спричиняють виникнення такого явища, шляхом формування та реалізації комплексу спеціальних правотворчих, організаційних, правоохоронних, виховних й інших заходів [13, с. 31].

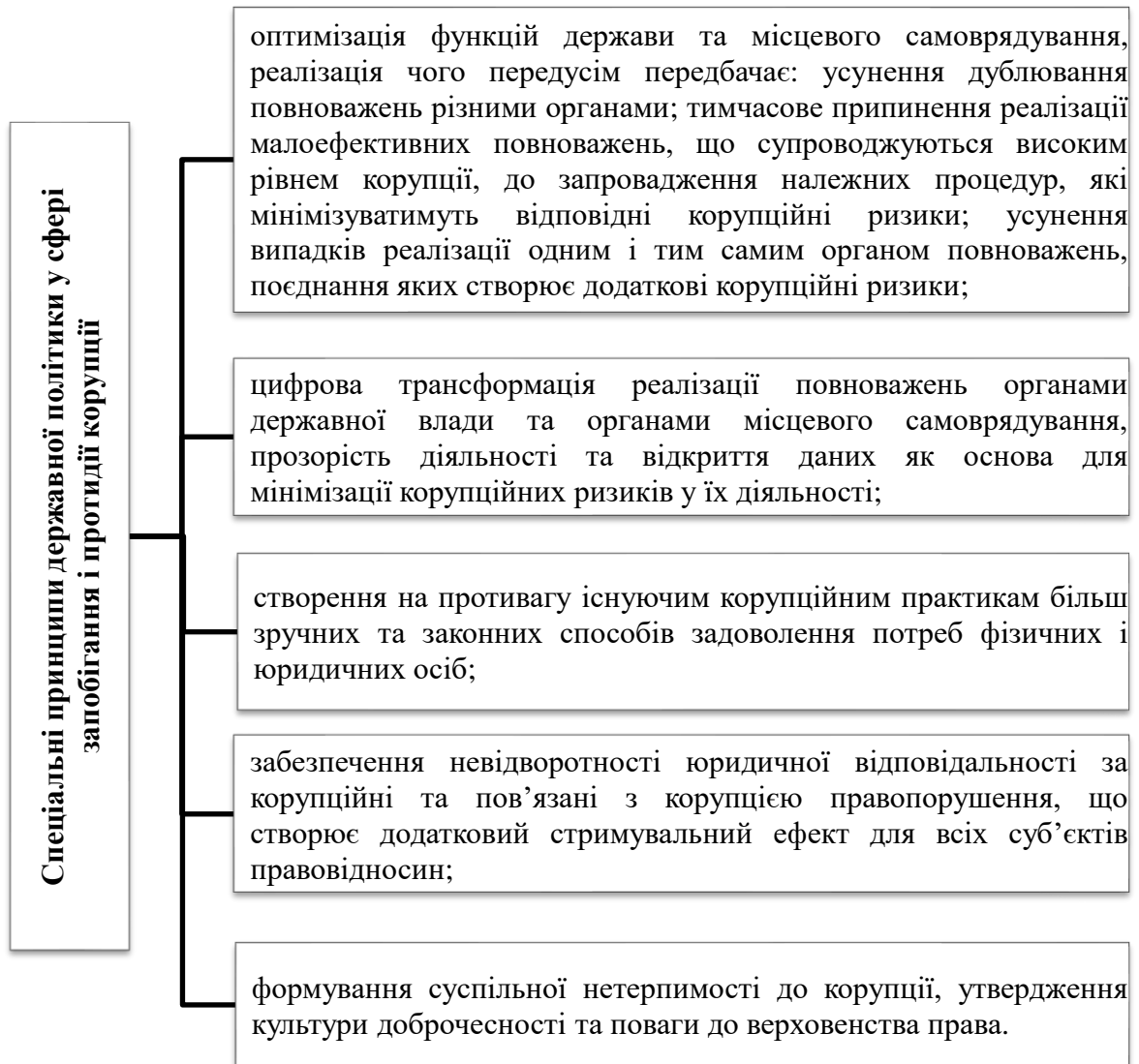
Відповідно враховуючи зазначене можна говорити, що основними завданнями державної політики у сфері запобігання і протидії корупції є:

Рис. 1.4. Ключові завдання державної політики у сфері запобігання і протидії корупції

Відповідно до Закону України «Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки» від 20 червня 2022 р. № 2322-IX, державна

політика у сфері запобігання і протидії корупції ґрунтується як загальних принципах (верховенство права, законність, гуманізм, гласність, відкритість, прозорість), так і на спеціальних принципах, що відображені на Рис. 1.5 [60].

Рис. 1.5. Спеціальні принципи державної політики у сфері запобігання і протидії корупції

Отже, враховуючи вищевикладене можна узагальнити, що державна політика у сфері запобігання і протидії корупції представляє собою комплекс правових, економічних, освітніх, виховних, організаційних, каральних та інших заходів, спрямованих на створення дієвої й ефективної системи запобігання та протидії корупції, а також усунення причин й умов її виникнення, шляхом нормативного закріплення і впровадження державних

цільових програм і стратегій, налагодження міжнародного співробітництва, проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи серед населення тощо. Відповідно метою такої політики, яка ґрунтується на законодавчо визначених принципах, є зниження рівня корупції та захист прав і законних інтересів громадян і суспільства від її негативних наслідків.

Висновки до Розділу 1

Корупцією є негативне соціальне явище, зміст якого полягає в отриманні неправомірної вигоди та швидкого протиправного вирішення особистих питань чи задоволення власних потреб (або третіх осіб).

Причин виникнення та поширення корупції в Україні на сьогодні доволі багато, що спричинено політичними, економічними, правовими, організаційно-управлінськими, соціально-психологічними та інституційними факторами. Не останню роль у питанні масштабів корупції в нашій державі відіграла війна.

Державна політика – це комплекс заходів направлених на вирішення певних питань, шляхом погодження інтересів, знаходження консенсусів, необхідних для стабільності суспільства. Інакше кажучи це реакція держави на конкретні проблеми суспільства, або груп суспільства, громад. Безпосередньо державна політика у сфері запобігання і протидії корупції представляє собою комплекс соціально-економічних, політико-правових, організаційно-виховних, освітніх, каральних та інших заходів, спрямованих на створення дієвої й ефективної системи запобігання та протидії корупції, а також усунення причин й умов її виникнення. Відповідно метою такої політики, яка ґрунтується на законодавчо визначених принципах, є зниження рівня корупції та захист прав і законних інтересів громадян і суспільства від її негативних наслідків.

РОЗДІЛ 2

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВІТЧИЗНЯНОЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

2.1. Нормативно-правове забезпечення державної політики у сфері запобігання та протидії корупції

На сьогодні в Україні сформована нормативно-правова база, що забезпечує належне правове регулювання державної політики у сфері запобігання та протидії корупції. Це міжнародні акти, законодавчі та підзаконні акти, прийняті відповідними органами публічної влади, котрі утворюють певну ієрархічно-впорядковану систему, яка складається із відповідних підсистем. Як свого часу зазначив вітчизняний дослідник В.М. Соловйов, що «антикорупційна правова база в Україні на даному етапі є досить розгалуженою та громіздкою – її утворюють приблизно 30 основних законів та понад 50 підзаконних нормативно-правових актів антикорупційного спрямування» [75, с. 145].

До міжнародних нормативно-правових актів можна віднести:

- Кримінальну конвенцію про боротьбу з корупцією від 27 січня 1999 р. № ETS 173, що містить перелік заходів, яких необхідно вжити на національному рівні та контролю за їх виконанням, питання міжнародного співробітництва [38];
- Додатковий протокол до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією від 15 травня 2003 р. № ETS 191, яка містить більш деталізований перелік заходів, яких необхідно вжити на національному рівні та контролю за їх виконанням [19];
- Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31 жовтня 2003 р., у ст. 5 і 6 якої визначено, що держави-учасниці повинні

розробляти і здійснювати ефективну скоординовану політику щодо протидії корупції та утворити з цією метою спеціально уповноважений орган (органи). Відповідно цілями прийняття цієї Конвенції було:

Рис. 2.1. Цілі Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції [35]

- Цивільну конвенцію про боротьбу з корупцією від 4 листопада 2006 р., у ст. 1 якої визначено, що «кожна Сторона передбачає у своєму внутрішньому законодавстві ефективні засоби правового захисту осіб, яким заподіяно шкоду внаслідок корупційних дій, з метою надання таким особам можливості захищати свої права та інтереси, включаючи можливість отримання компенсації за заподіяну шкоду» [80].

До чинних вітчизняних законодавчих актів можна віднести:

- Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. № 8073-X;
- Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III;
- Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення» від 7 квітня 2011 р. № 3207-IV;

- Закон України «Про очищення влади» від 16 вересня 2014 р. № 1682-VII;
- Закон України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII;
- Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14 жовтня 2014 р. № 1698-VII;
- Закон України «Про державну службу» від 10 грудня 2015 р. № 889-VIII;
- Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей подання службовими особами декларацій про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру у 2016 році» від 15 березня 2016 р. № 1022-VIII;
- Закон України «Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки» від 20 червня 2022 р. № 2322-IX та ін.

Серед підзаконних актів у сфері запобігання та протидії корупції можна виділити Укази Президента України «Про Національну раду з питань антикорупційної політики» від 14 жовтня 2014 р. № 808/2014 та «Питання Ради громадського контролю при Національному антикорупційному бюро України» від 15 травня 2015 р. № 272/2015.

У вказаній сфері Кабінетом Міністрів України були прийняті такі постанови як:

- «Про затвердження Порядку проведення службового розслідування» від 16 червня 2000 р. № 950;
- «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» від 3 листопада 2010 р. № 996;
- «Про затвердження Порядку передачі дарунків, одержаних як подарунки державі, Автономній Республіці Крим, територіальній громаді, державним або комунальним установам чи організаціям» від 16 листопада 2011 р. № 1195;
- «Деякі питання реалізації Закону України «Про очищення влади»

від 16 жовтня 2014 р. № 563;

- «Про утворення Національного агентства з питань запобігання корупції» від 18 березня 2015 р. № 118 та ін.

Окремо варто назвати нормативні акти прийняті Національним агентством з питань запобігання корупції. Це, наприклад, такі акти як:

- Рішення «Про початок роботи системи подання та оприлюднення декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування» від 10 червня 2016 р. № 2;

- Рішення «Про затвердження Переліку посад з високим та підвищеним рівнем корупційних ризиків» від 17 червня 2016 р. № 2;

- Роз'яснення «Щодо правового статусу викривача» від 23 червня 2020 р. № 5;

- Наказ «Про затвердження Порядку проведення перевірок організації роботи із запобігання і виявлення корупції» від 18 січня 2021 р. № 11/21;

- Наказ «Про затвердження Порядку формування, ведення та оприлюднення (надання) інформації Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування» від 23 липня 2021 р. № 448/21 та ін.

Розглянемо більш детально окремі нормативні акти із вищеназваних.

Ключовим документом, у якому зосереджені основні й спеціальні антикорупційні положення запобіжного характеру, є Закон України «Про запобігання корупції». Цей Закон «визначає правові та організаційні засади функціонування системи запобігання корупції в Україні, зміст та порядок застосування превентивних антикорупційних механізмів, правила щодо усунення наслідків корупційних правопорушень» [58]. Він став своєрідним «флагманом» у чинному антикорупційному законодавчому пакеті, яким визначено низку важливих для протидії корупції юридичних термінів і правових понять таких як: «антикорупційна експертиза», «корупція», «корупційне правопорушення», «неправомірна вигода», «правопорушення,

пов'язані з корупцією» тощо.

До речі, за останні декілька років цей Закон України «Про запобігання корупції» став одним із найбільш динамічно змінюваних (наприклад, у 2019 р. парламентом було прийнято 8 законів, в 1 кварталі 2020 р. – 4 закони про внесення змін до нього), майже наздогнавши за кількістю змін Податковий кодекс України (за аналогічний період до кодексу було внесено зміни 14-ма законами).

Профілактичний характер Закону України «Про запобігання корупції» визначається двома основними моментами:

- по-перше, він встановлює певні заборони та обмеження для суб'єктів, на яких поширюється дія цього Закону (наприклад, обмеження щодо отримання подарунку, спільної роботи близьких осіб, використання службових повноважень, сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності, доступу особи до певної інформації тощо), відповідальності за корупційні правопорушення, запобігаючи появі корупційних відносин;
- по-друге, він встановлює кримінальну, адміністративну, цивільно-правову та дисциплінарну відповідальність за порушення заборон й обмежень, спрямованих на запобігання та протидію корупції.

Порівняно з попереднім Законом України «Про засади запобігання та протидію корупції» від 7 квітня 2011 р., чинний Закон № 1700-VII здійснює правове регулювання так званої превентивної антикорупційної системи, до елементів якої належить:

- 1) створення і функціонування нових спеціалізованих органів влади у сфері запобігання та протидії корупції;
- 2) закріплення основних засад вироблення та реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії корупції;
- 3) встановлення обмежень превентивного характеру у сфері корупції;
- 4) визначення способів врегулювання і запобігання конфліктів інтересів у публічній сфері;

- 5) розробка спеціальних антикорупційних інструментів (наприклад, захист викривачів);
- б) встановлення розширеної відповідальності за вчинення корупційних правопорушень та правопорушень пов'язаних із корупцією, а також усунення їх наслідків;
- 7) налагодження й зміцнення міжнародного співробітництва [58].

Діючий Закон України «Про запобігання корупції» більше адаптований до міжнародних стандартів системи боротьби з корупцією, який передбачає переорієнтування вектору боротьби з корупцією із протидії на її превенцію, що, на наш погляд, є кардинально позитивним кроком на шляху максимального подолання корупції в нашій країні.

«Супровідним» документом Закону України «Про запобігання корупції» є Антикорупційна стратегія. За майже дев'ять років існування цього Закону було розроблено і прийнято дві такі стратегії – відповідно у 2014 р. та в 2022 р.

Перша Антикорупційна стратегія, затверджена на період 2014–2017 рр., «визначає першочергові заходи із запобігання та протидії корупції, що повинні створити основу для подальшого проведення реформи у цій сфері» [59]. Інакше кажучи, ця Стратегія окреслювала загальне бачення державної політики у сфері запобігання і протидії корупції, слугувала подальшим орієнтиром впровадження й удосконалення вказаної політики. Для реалізації завдань цієї Стратегії урядом було видано Постанову «Про затвердження Державної програми щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2015-2017 роки» № 265. Мета затвердженої Програми полягала у створенні «ефективної загальнодержавної системи запобігання та протидії корупції на основі нових засад формування та реалізації антикорупційної політики» [63]. Однак, як вважають експерти, у результаті було виконано лише дві третини передбачених цими двома документами заходів, а кінцеві цілі так і не були досягнуті, причинами чого стало: тривале становлення нових

антикорупційних інститутів; прогалини і колізії у законодавстві з питань запобігання корупції та недоліки у його застосуванні; відсутність належного механізму моніторингу й оцінювання виконання Антикорупційної стратегії; відносно високий рівень толерантності суспільства до корупції; недостатній рівень прозорості діяльності органів публічної влади [5, с. 45].

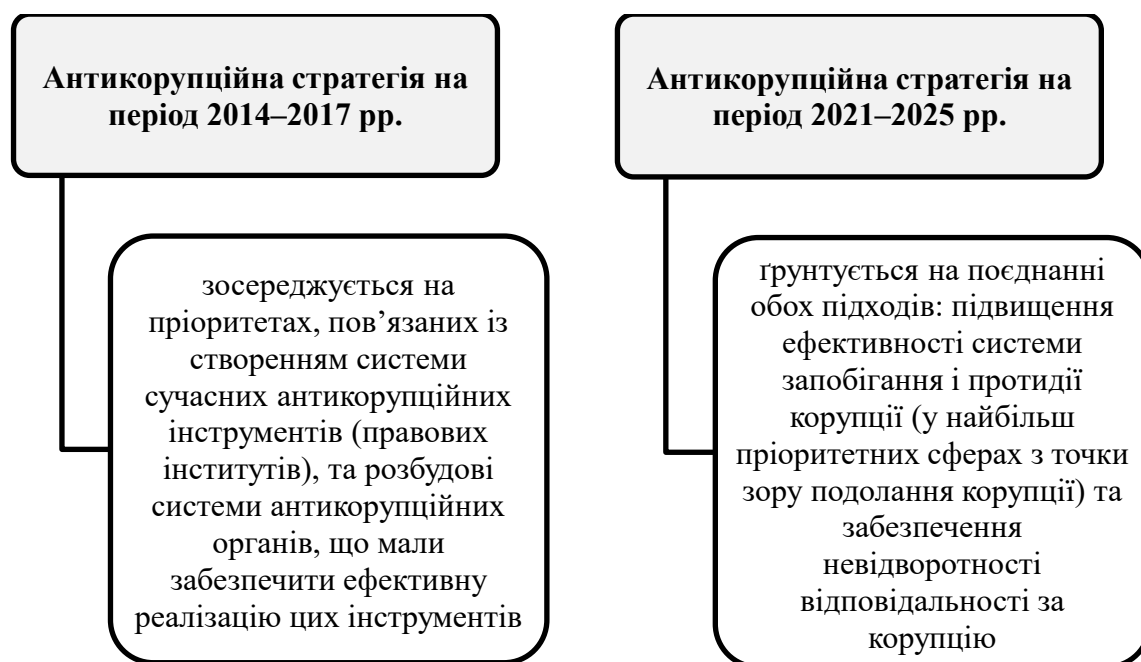
У період з 2017 р. до моменту прийняття другої Антикорупційної стратегії у червні 2022 р. в Україні була фактично відсутня політична воля держави стосовно подолання корупції. За відсутності нової такої стратегії, органи влади як загального, так і спеціалізованого спрямування діяли незлагоджено, а їх посадові особи все частіше ставали учасниками конфліктів в публічній сфері, що суттєво послаблювало, розбалансовувало антикорупційну діяльність публічно-владних інституцій в нашій країні.

Метою цієї Антикорупційної стратегії, затвердженої на період 2021–2025 рр., є «досягнення суттєвого прогресу в запобіганні та протидії корупції, а також забезпечення злагодженості та системності антикорупційної діяльності всіх органів державної влади та органів місцевого самоврядування. У цій Антикорупційній стратегії корупція розглядається як ключова перешкода стабільному економічному зростанню і розбудові ефективних та інклюзивних демократичних інститутів» [60]. Для «досягнення значного прогресу в запобіганні та протидії корупції, забезпечення злагодженості та системності антикорупційної діяльності всіх державних органів та органів місцевого самоврядування, а також належного процесу післявоєнного відновлення України», урядом у березні 2023 р. була прийнята Постанова «Про затвердження Державної антикорупційної програми на 2023–2025 роки» № 220. Окрім того, у вказаній Постанові зазначено, що виконання затвердженої Програми сприятиме подальшій роботі щодо набуття Україною членства в Євросоюзі, Північноатлантичному Альянсі, Організації економічного співробітництва та розвитку [62].

Хотілося б підкреслити що прийняті дві Антикорупційні стратегії, хоч і визначають спільну мету – подолання корупції в Україні, проте їх завдання і

очікувані результати ґрунтуються на різних концепціях (див. Рис. 2.2).

Рис. 2.2. Концепції Антикорупційних стратегій затверджених в Україні

Отже, з урахуванням вищевикладеного можна дійти висновку, що в Україні сформована достатня нормативно-правова база, яка забезпечує належне правове регулювання державної політики у сфері запобігання та протидії корупції. Це міжнародні акти, законодавчі та підзаконні акти, прийняті відповідними органами публічної влади, з-поміж яких особливе місце займають антикорупційні стратегії, що регулюють питання: подолання корупції на основі застосування превентивних заходів; реалізації ідеологічної, інформаційної, виховної й інших функцій; гарантування і забезпечення невідворотності покарання за вчинення корупційних діянь та діянь, пов'язаних із корупцією тощо.

2.2. Нові спеціалізовані органи влади, які здійснюють заходи у сфері запобігання і протидії корупції

Із прийняттям у 2014 р. нового Закону України «Про запобігання корупції» та активізацією інтеграційних процесів у європейський простір розпочалася так звана антикорупційна реформа, в рамках якої було створено нові спеціалізовані органи влади, які здійснюють заходи у сфері запобігання і протидії корупції. До таких органів відносяться: Національне агентство з питань запобігання корупції, Національне антикорупційне бюро України, Спеціалізована антикорупційна прокуратура, Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів. Розглянемо окремо кожний орган влади більш детально.

У 2015 р. було створено, а вже наступного року розпочало свою діяльність Національне агентство з питань запобігання корупції (далі – НАЗК), який є «центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, який забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику» [58]. Цей орган утворено урядом України з метою організації роботи із запобігання вчиненню корупційних правопорушень та правопорушень пов'язаних з корупцією, шляхом виявлення та усунення чинників, які дають змогу вчиняти корупційні правопорушення, здійснення контролю за дотриманням чиновниками, політиками та політичними партіями антикорупційних правил, роботи з викривачами корупції тощо. Враховуючи особливе призначення НАЗК у чинному законодавстві закріплені гарантії його незалежності від будь-якого впливу чи втручання у роботу.

НАЗК є багатоцільовою установою, ключовим завданням якої є реалізація комплексного підходу і зосередження у межах однієї установи всіх основних функцій з попередження та боротьби з корупцією. З урахуванням цього НАЗК здатна забезпечити реалізацію таких функцій як: аналітична

діяльність, розроблення політики, технічна допомога, здійснення відкритого доступу до інформації, взаємодія з громадянським суспільством, моніторинг тощо [9].

НАЗК очолює голова, який призначається на посаду строком на 4 роки та звільняється з посади урядом України в порядку, визначеному чинним законодавством. Голова НАЗК може мати трьох заступників, яких він особисто призначає та звільняє з посади. Організаційне, інформаційно-довідкове та інше забезпечення діяльності НАЗК здійснює його апарат. Окрім того, у складі НАЗК функціонують різні департаменти, управління, відділи (див. Додаток А). Також рішенням голови НАЗК можуть створюватися не більше шести його територіальних органів, юрисдикція яких може не збігатися із адміністративно-територіальним поділом країни [58].

Враховуючи мету та завдання, які покладені на НАЗК, до кола його повноважень входить:

- 1) «проведення аналізу: стану запобігання та протидії корупції в Україні, діяльності державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування у сфері запобігання та протидії корупції; статистичних даних, результатів досліджень та іншої інформації стосовно ситуації щодо корупції;
- 2) розроблення проектів Антикорупційної стратегії та державної антикорупційної програми з виконання Антикорупційної стратегії;
- 3) підготовка та подання в установленому законом порядку до Кабінету Міністрів України проекту національної доповіді щодо реалізації засад антикорупційної політики;
- 4) формування та реалізація антикорупційної політики, розроблення проектів нормативно-правових актів з цих питань;
- 5) організація проведення досліджень з питань вивчення ситуації щодо корупції;
- 6) здійснення моніторингу та контролю за виконанням актів законодавства з питань етичної поведінки, запобігання та врегулювання

конфлікту інтересів у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та прирівняних до них осіб;

7) координація та надання методичної допомоги щодо виявлення органами влади корупційних ризиків у своїй діяльності та реалізації ними заходів щодо їх усунення;

8) затвердження розподілу коштів, виділених з державного бюджету на фінансування статутної діяльності політичних партій, відповідно до закону;

9) забезпечення ведення Єдиного порталу повідомлень викривачів, Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення;

10) координація методичне забезпечення та здійснення аналізу ефективності діяльності уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції;

11) погодження антикорупційних програм державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, розробка типової антикорупційної програми юридичної особи;

12) залучення громадськості до формування, реалізації та моніторингу антикорупційної політики;

13) обмін інформацією з компетентними органами іноземних держав та міжнародними організаціями та ін.» [58].

В цілому, якщо говорити про ефективність роботи НАЗК як спеціалізованого органу влади, що здійснює заходи у сфері запобігання і протидії корупції, то як слушно зазначають Т.І. Созанський та В.В. Луцик, «з часу його створення суспільство не побачило ефективних результатів діяльності, що є наслідком недосконалої роботи агентства та невикористання ним усіх наданих законодавством повноважень» [74, с. 303].

Недоліки в роботі НАЗК, насамперед, пов'язані із недосконалістю антикорупційного законодавства в Україні. Так, наприклад, у 2016 р. було

затверджено Порядок проведення контролю та повної перевірки електронних декларацій чиновників, при реєстрації якого мало місце незрозуміле протистояння між НАЗК та Міністерством юстиції України. Останній, до повноважень якого входить перевірка на відповідність відомчих нормативно-правових актів чинному законодавству, відмовив у державній реєстрації зазначеного Порядку. Внаслідок цього наприкінці 2016 р. НАЗК скасувало своє рішення щодо затвердження Порядку та підготувало нову його редакцію [3, с. 415]. Однак, як відзначив экс-заступник голови НАЗК Р. Радецький, «критика Порядку та і в цілому роботи НАЗК є безпідставною та свідчить про неузгодженість у роботі двох відомств, що має негативний вплив на довіру громадян та загалом до всієї системи запобігання корупції в нашій державі» [69, с. 152].

Також до причин недоліків в роботі НАЗК можна назвати проблеми із системою електронного декларування, за належне функціонування якої цей орган влади безпосередньо і відповідає. Законом України «Про запобігання корупції» встановлено, що декларанти зобов'язані подавати щорічні електронні декларації за минулий звітний календарний рік до 1 квітня поточного року. У 2017 р. більшість декларантів зіштовхнулися із проблемою неможливості подачі таких декларацій, через збої у роботі Єдиного державного реєстру декларацій. У результаті чого більше 500 тис. осіб опинилися під загрозою кримінального покарання за несвоєчасне подання декларацій, що є свідченням, насамперед, недбалого і безвідповідального ставлення до своєї роботи працівників НАЗК. Через ситуацію, яка склалася термін подачі декларацій було подовжено до 1 травня 2017 р.

Окрім того, суттєвим ударом по репутації НАЗК стало питання преміювання його працівників, які й так отримують досить високі зарплати [15, с. 7]. Так, відповідно до ст. 16 Закону України «Про запобігання корупції» заробітна плата працівників НАЗК складається з: посадового окладу (відповідно до розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого на 1 січня календарного року (у 2023 р. він становив

2684 грн.)) + надбавки за вислугу років + доплати за ранг + премії та інших надбавок, встановлених законодавством про державну службу. При цьому розмір місячної премії голови, заступника голови НАЗК не може перевищувати 50% від їх посадового окладу [58]. Як видно з Рис. 2.3, на якому у гривневому еквіваленті вказані розміри виключно посадових окладів, без врахування інших доплат, суми доволі значні і це при тому, що Україна на разі потерпає від повномасштабної війни з боку Росії, бере кредити та допомогу від інших держав і міжнародних фінансових організацій.

Рис. 2.3. Розмір посадових окладів працівників НАЗК (станом на 1 січня 2023 р.)

Іншим спеціалізованим органом влади, який здійснює заходи у сфері запобігання і протидії корупції є Національне антикорупційне бюро України (далі – НАБУ), утворене у 2015 р. Це центральний орган виконавчої влади із спеціальним статусом, на який безпосередньо покладається попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних та інших

кримінальних правопорушень, віднесених до його підслідності, а також запобігання вчиненню нових. Відповідно ключовим завданням НАБУ є «протидія корупційним та іншим кримінальним правопорушенням, які вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та становлять загрозу національній безпеці, а також вжиття інших передбачених законом заходів щодо протидії корупції» [66].

Діяльність НАБУ, яка спрямовується і координується урядом, ґрунтується на законодавчо визначених принципах (див. Рис. 2.4). Гарантується незалежність роботи цього органу влади, а саме забороняється:

- використання НАБУ в партійних, групових чи особистих інтересах;
- незаконне втручання органів публічної влади, їх посадових і службових осіб, політичних партій, громадських об'єднань, інших фізичних чи юридичних осіб у діяльність НАБУ [66].

Рис. 2.4. Основні принципи діяльності НАБУ

НАБУ складається із центрального і територіальних управлінь (див. Додаток Б). Чинним законодавством визначено, що таких утворень не повинно бути більше семи, водночас допускається можливість утворення додаткових територіальних управлінь. При цьому гранична чисельність центрального та територіальних управлінь НАБУ має становити 700 осіб, у тому числі не більше 500 осіб начальницького складу [66]. На сьогодні до переліку територіальних управлінь НАБУ входить Львівське, Одеське та Харківське, кожне з яких має свою структуру.

На НАБУ, відповідно до його призначення як важливого антикорупційного органу влади, для ефективного виконання обов'язків надається широкий сектор прав, основні з яких наведені у Додатку В. Окрім того, НАБУ може «від імені України надавати міжнародні доручення щодо проведення оперативно-розшукових та слідчих дій, укладати угоди про співробітництво з питань її повноважень з іноземними і міжнародними правоохоронними органами та організаціями, звертатися від імені України до іноземних державних органів в установленому законодавством України та відповідних держав порядку тощо. Відповідно НАБУ може створювати та брати участь у міжнародних слідчих групах відповідно до цього закону та інших законодавчих актів та міжнародних договорів України, залучати до роботи іноземних експертів у боротьбі з корупцією, мати інші повноваження, пов'язані з виконанням нею своїх обов'язків» [66].

У перші роки функціонування НАБУ, його робота до створення Вищого антикорупційного суду України гальмувалася судами, про що свідчить відсутність достатньої кількості судових вироків по справах, які у той час розслідувалися детективами цього органу влади. На разі факт створення та робота НАБУ, в цілому, має більше переваг, ніж недоліків. Проте, незважаючи на прогресивність діяльності цієї публічно-владної установи існують певні негласні протистояння між нею та іншими міжвідомчими органами влади. Яскравим прикладом такого протистояння можна навести затримання колишнього судді Дніпровського районного суду

м. Києва Миколи Чауса. Відео гонитви НАБУ за затриманим Службою безпеки України екс-суддею стало національним мемом та світовою ганьбою [3, с. 415]. Також наприкінці 2017 р. стався резонансний випадок зриву спецоперації з виявлення корупції в Державній міграційній службі, в якому НАБУ звинуватило Генеральну прокуратуру та Службу безпеки. В Бюро називають те, що відбулося, диверсією проти антикорупційних органів. Натомість, за версією Генеральної прокуратури, операція НАБУ відбувалася із порушенням законодавства, а дії її агента були провокацією хабара [6].

Восени 2018 р. відбувся силовий конфлікт між працівниками НАБУ та Спеціалізованою антикорупційною прокуратурою через затримання детективів Бюро за встановлення прослуховувального обладнання у кабінеті керівника цієї прокуратури Назара Холодницького. Ніби спецназ НАБУ побив службовий автомобіль очільника прокуратури і його водія [43].

Суттєвим недоліком, який гальмував роботу НАБУ, була відсутність можливості самостійно, а не через Службу безпеки, знімати інформацію з каналів зв'язку. І лише 4 жовтня 2019 р. парламент ухвалив Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення окремих положень кримінального процесуального законодавства», яким було внесено зміни до ст. 263 Кримінального процесуального кодексу та фактично надано право НАБУ на самостійне прослуховування [57].

Також є певні протистояння між НАБУ та Конституційним Судом України. Так, 28 серпня 2020 р. даний Суд визнав неконституційним Указ Президента про призначення директора НАБУ А. Ситника [70], а рішенням від 16 вересня 2020 р. – неконституційними окремі положення Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» [71].

Враховуючи вищезазначене можна зробити висновок, що за час свого існування НАБУ встигло стати «кісткою в горлі» як для багатьох політиків і бізнесменів, так і для колег із правоохоронної діяльності.

Окремо хотілося б зазначити, що на утримання НАБУ держава витрачає багато коштів (близько 1 млрд грн. на рік), проте, наприклад,

економічний ефект від роботи даного органу лише за першу половину 2020 р. становив понад 1,5 млрд грн. [14]. Таким чином, можна говорити про те, що витрати бюджетних коштів на утримання НАБУ себе виправдовують.

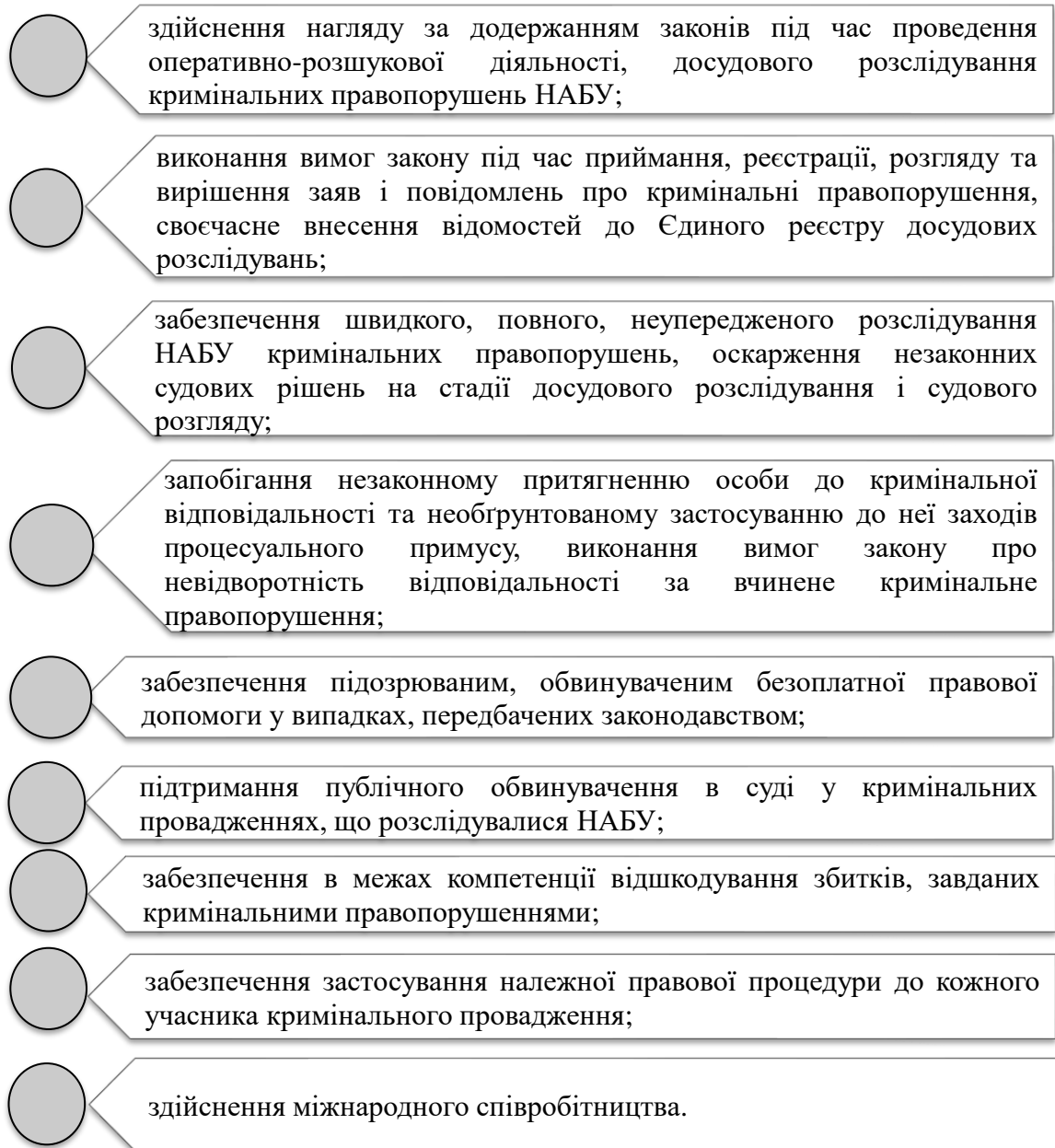
Третім спеціалізованим органом влади, який також здійснює заходи у сфері запобігання і протидії корупції є Спеціалізована антикорупційна прокуратура (далі – САП), яка була створена у 2015 р. Ця прокуратура є «самостійним структурним підрозділом Офісу Генерального прокурора (на правах Департаменту), який свою роботу організовує у взаємодії з іншими структурними підрозділами Офісу Генерального прокурора, прокуратурами всіх рівнів, НАБУ, Тренінговим центром прокурорів України, правоохоронними та іншими державними органами» [64].

До структури САП входять: управління процесуального керівництва, підтримання публічного обвинувачення та представництва в суді у складі шістьох відділів процесуального керівництва, підтримання публічного обвинувачення та представництва в суді, а також два відділи. Її очолює заступник Генерального прокурора (див. Додаток Г). Також до штату САП входять прокурори та головні спеціалісти [64].

До основних повноважень САП належать нагляд за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності та досудового розслідування НАБУ; підтримання державного обвинувачення у кримінальних провадженнях, що розслідуються НАБУ; представництво інтересів держави або громадянина в передбачених Законом України «Про прокуратуру» випадках і пов'язаних із корупційними чи пов'язаними з корупцією кримінальними правопорушеннями та ін. (див. Рис. 2.5) [64].

Враховуючи широкий перелік завдань та функцій САП можна з упевненістю стверджувати про тісну її співпрацю із НАБУ та безпосередньо сприяє йому в поповненні Державного бюджету України від попередження та розкриття різних корупційних схем. Інакше кажучи САП виконує функції прокуратури по відношенню до НАБУ як органу досудового розслідування та сприяє Вищому антикорупційному суду в розгляді справ про корупційні

правопорушення. І як свого часу відзначив А.В. Лапкін, «організація й діяльність САП відповідає міжнародним стандартам і кращому іноземному досвіду формування антикорупційних органів» [41, с. 68].

Рис. 2.5. Основні завдання та функції САП

Проте, у роботі САП також, як і в інших органах влади, які розглядалися нами вище, присутні певні недоліки. Так, у 2017 р. Головою правління Центру протидії корупції Віталієм Шабуніним була оприлюднена інформація стосовно того, що працівники САП допустили низку

процесуальних порушень під час подання позову про розірвання договору з офшорним власником Запорізького титаномагнієвого комбінату. Це дало змогу останньому уникнути відповідальності за невиконання своїх інвестиційних зобов'язань [81]. Згодом Центр протидії корупції звинуватив САП у «зливів» мінімум шести резонансних справ [11].

Четвертим новим спеціалізованим органом влади, який здійснює заходи у сфері запобігання і протидії корупції є Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (далі – АРМА), яке було створено у 2016 р., як одна із умов щодо виконання Україною Плану дій з лібералізації візового режиму з ЄС. Хоча фактично свою роботу цей орган влади розпочав з жовтня 2017 р.

АРМА є «центральним органом виконавчої влади із спеціальним статусом, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері виявлення та розшуку активів, на які може бути накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави, та/або з управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави або які конфісковано у кримінальному провадженні чи стягнено за рішенням суду в дохід держави внаслідок визнання їх необґрунтованими» [65].

АРМА утворюється урядом, є підконтрольним та відповідальним перед ним та водночас є підзвітним парламенту України. Це Агентство складається з центрального апарату і територіальних управлінь (див. Додаток Д).

До завдань АРМА, закріплених у п. 3 «Положення про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів», затвердженого 11 липня 2018 р. Постановою Кабінету Міністрів України № 613 відноситься:

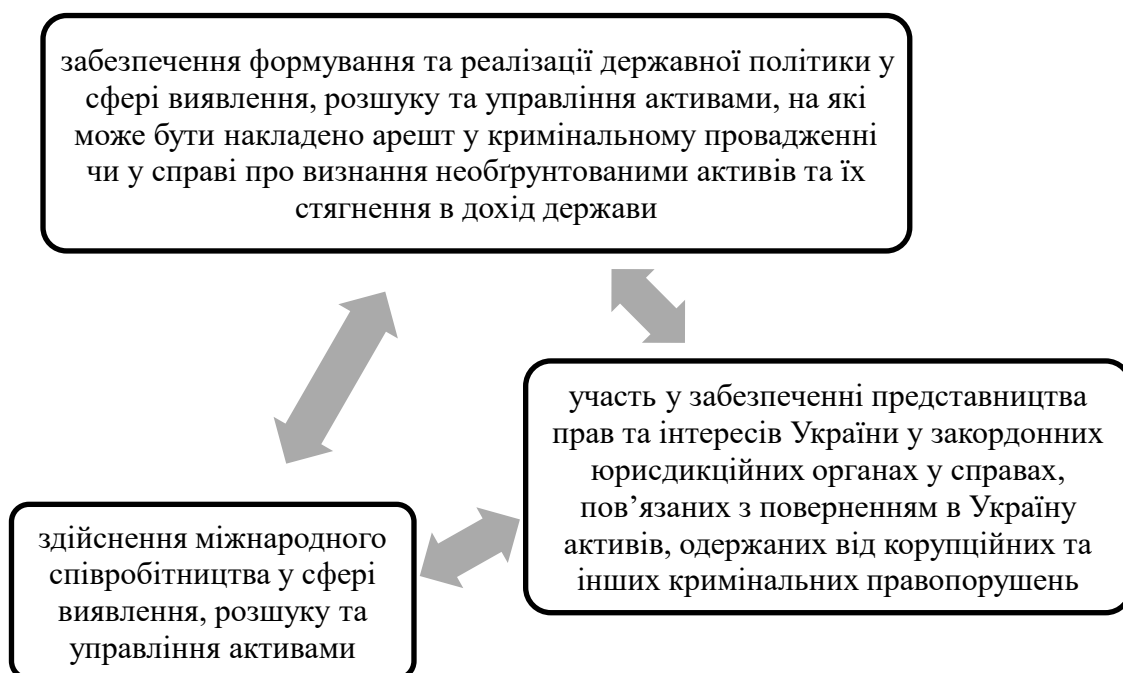

Рис. 2.6. Завдання АРМА [55]

У свою чергу, АРМА реалізує широкий спектр функцій, перелік яких представлений на Рис. 2.7.

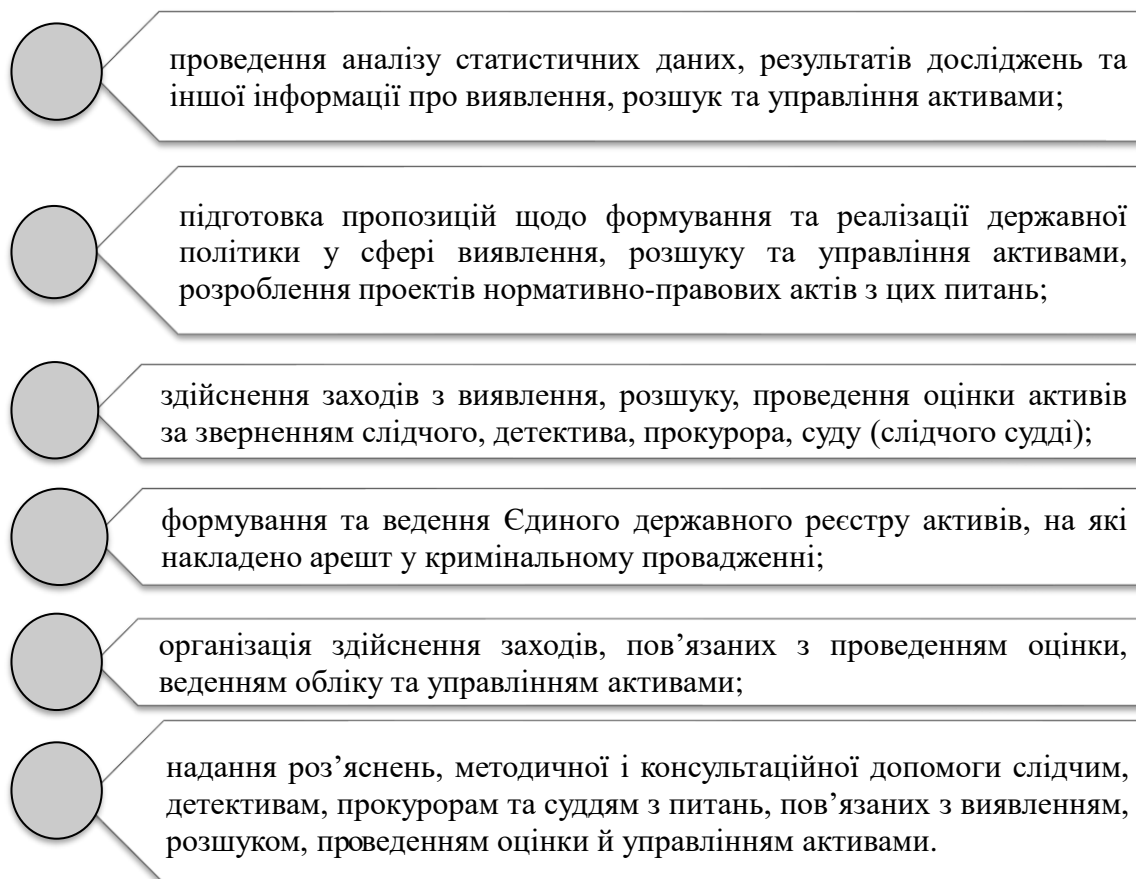

Рис. 2.7. Основні функції АРМА

Окремо хотілося б додати, що АРМА взаємодіє з органами досудового розслідування, прокуратури та суду шляхом:

1) «виконання звернень слідчого, детектива, прокурора, слідчого судді, суду з питань виявлення, розшуку, проведення оцінки та управління активами, а також щодо виконання рішень іноземних компетентних органів про накладення арешту та конфіскацію активів;

2) сприяння у розшуку належних приміщень, майданчиків для зберігання активів, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави і щодо яких управління не здійснюється Національним агентством;

3) надання роз'яснень, методичної та консультаційної допомоги з питань, пов'язаних з виявленням, розшуком, проведенням оцінки та управлінням активами» [55].

Дане агентство також взаємодіє з Національним банком України, Фондом державного майна України, Міністерством юстиції України, НАЗК, центральними органами виконавчої влади, які реалізують державну податкову, митну політику та політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, та іншими державними органами [65].

Завдяки функціонування цього Агентства відповідним правоохоронних органам повинно було стати легше переслідувати чиновників-корупціонерів та шахраїв, оскільки спростився б розшук їх майна, у тому числі за кордоном. На таке майно спочатку повинен накладатися арешт, а потім воно окремою ухвалою, яка оскарженню не підлягає має передаватися в управління АРМА. Проте, на практиці арешт і передача активів АРМА відбувається на підставі однієї ухвали прокурора, яка після винесення надсилається до АРМА. При цьому банківські метали та грошові кошти передаються на депозит державного банку, а інше майно – на реалізацію чи в управління. Отримані від управління іншим майном доходи перераховуються в Державний бюджет

і не підлягають компенсації. Однак згідно з оприлюдненою статистикою, зазначені надходження до бюджету є мізерними порівняно з сумами, які витрачаються на утримання даного антикорупційного органу. Це, на думку В.В. Базелюка, пояснюється тим, що насправді відбувається не управління активами, а розкрадання та знищення арештованого майна. Подібна ситуація сталася із низкою підприємств, в яких бізнес після втручання АРМА стрімко пішов на спад. Тому в Україні мала місце хвиля протестів та мітингів проти незаконних дій даного антикорупційного органу [3, с. 416]. Водночас, за словами тимчасово виконуючого обов'язки голови АРМА, «оприлюдненню підлягає вартість знайдених активів лише у випадку, коли останні мають чітке грошове вираження (власне грошові кошти, цінні папери, фінансові зобов'язання). Однак інформація про розшукані нерухомість, транспорт та інші товари подається без зазначення грошового еквіваленту. Тому вартість знайдених АРМА активів є значно вищою за оприлюднену» [18]. До речі, за офіційними даними лише з початку 2023 р. АРМА розшукало частки у статутних капіталах та грошові кошти загальною вартістю понад 27,6 млрд у гривневому еквіваленті. Зокрема, у травні поточного року за результатами опрацювання звернень правоохоронних органів та запитів Міністерства юстиції України, фахівці АРМА розшукали грошові кошти та корпоративні права (частки в статутних капіталах) на суму понад 3,5 млрд грн, 26 майнових прав інтелектуальної власності, 644 об'єкти житлової та нежитлової нерухомості, 799 земельних ділянок, 795 одиниць транспорту, 136 одиниць сільгосптехніки з комплектуючими, 10 одиниць іншого майна (товарів). Більш того, керівництво АРМА прогнозує, що за підсумками 2023 р. до державного бюджету буде перераховано 1,4 млрд грн [22].

Узагальнюючи вищевикладене можна зробити висновок, що протягом 2014–2016 рр. у результаті впровадження антикорупційної реформи в Україні було створено декілька антикорупційних органів влади, які не мали раніше собі аналогів у системі вітчизняного публічного управління. З-поміж цих органів можна назвати НАЗК, НАБУ, САП та АРМА, які були сформовані як

одна із умов щодо виконання Україною Плану дій з лібералізації візового режиму з ЄС. Кожний із цих органів виконує відведену йому специфічну роль у сфері запобігання і протидії корупції. Всі ці органи влади мають певні недоліки у своїй роботі. Разом із тим, вказані органи влади за декілька років свого функціонування показали вагомі результати щодо протидії та виявлення корупції в Україні, суттєво збільшили надходження до Державного бюджету від такої діяльності.

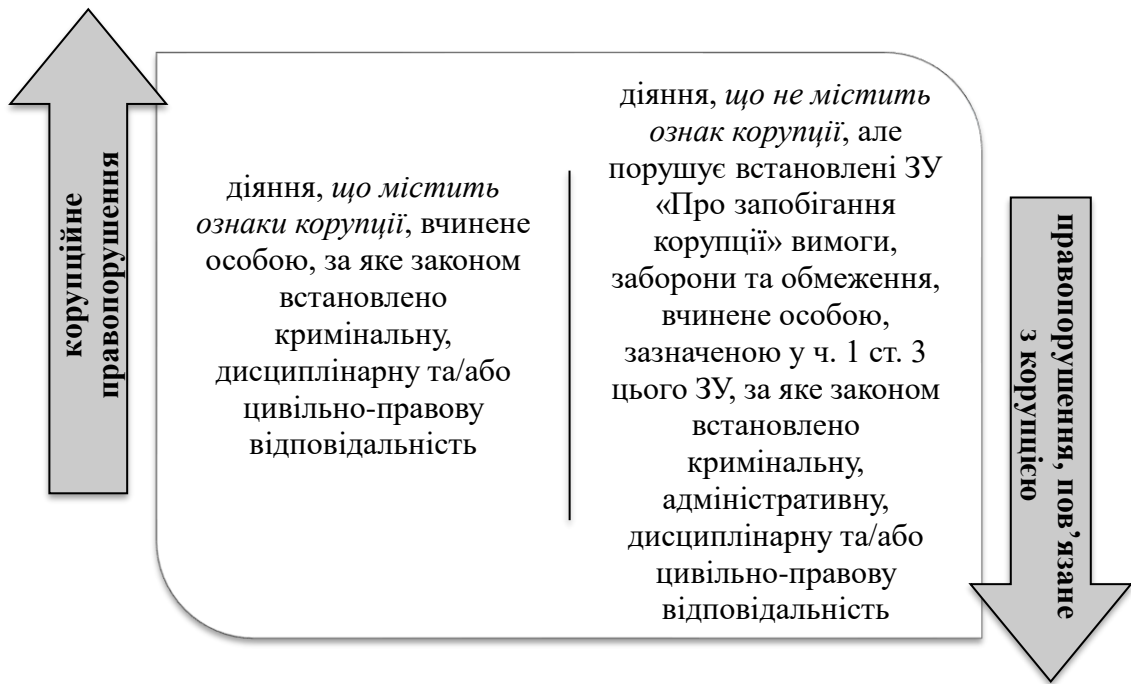
2.3. Притягнення до відповідальності за скоєння корупційних правопорушень та правопорушень пов'язаних із корупцією як важлива складова державної політики у сфері запобігання та протидії корупції

Згідно зі ст. 65¹ Закону України «Про запобігання корупції» «зачинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень особи, зазначені в ч. 1 ст. 3 цього Закону, притягаються до кримінальної, адміністративної, цивільно-правової та дисциплінарної відповідальності у встановленому законом порядку» [58]. Та, перш ніж вести мову про притягнення до відповідальності за скоєння корупційних правопорушень та правопорушень пов'язаних із корупцією, як важливої складової державної політики у сфері запобігання та протидії корупції, варто з'ясувати що собою являють ці правопорушення.

У загальному розумінні правопорушенням є будь-яке суспільно-небезпечне, винне протиправне діяння (дія або бездіяльність) вчинене деліктоздатною особою, за яке настає юридична відповідальність.

Сутність корупційного правопорушення та правопорушення, пов'язаного з корупцією визначено у ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» (див. Рис. 2.8) [58].

Рис. 2.8. Визначення понять «корупційне правопорушення» та «правопорушення, пов'язане з корупцією»

Порівнюючи ці два поняття, можна окремо виділити ознаки притаманні кожному із цих правопорушень. Відповідно для корупційного правопорушення характерним є те, що:

- 1) воно містить ознаки корупції;
- 2) воно вчинене певним суб'єктом – особою зазначеною у ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції»;
- 3) за його вчинення законом встановлена юридична відповідальність: кримінальна, адміністративна, дисциплінарна або цивільно-правова.

У свою чергу, для правопорушення пов'язаного з корупцією характерним є те, що:

- 1) воно не містить ознак корупції;
- 2) воно порушує вимоги, заборони та обмеження, встановлені Законом України «Про запобігання корупції»;
- 3) вчинене певним суб'єктом – особою зазначеною у ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції»;
- 4) за його вчинення законом встановлено кримінальну, адміністративну, дисциплінарну або цивільно-правову відповідальність.

Враховуючи зазначене, можна узагальнити, що правопорушення пов'язані з корупцією, на відміну від корупційних правопорушень, прямо не передбачають факт вчинення корупції, не несуть суспільної небезпеки, водночас тим чи іншим чином порушують норми Закону України «Про запобігання корупції». Але при цьому варто підкреслити, що протиправні діяння цього виду, які вчиняються умисно, можуть полегшувати (спрощувати, прикривати) скоєння корупційних правопорушень, а також мати суміжні склади з корупційними правопорушеннями [82, с. 195].

14 жовтня 2014 р. парламентом України було прийнято не лише один Закон України «Про запобігання корупції», а так званий «антикорупційний пакет законів», який, з-поміж різного передбачає внесення деяких змін до низки нормативно-правових актів, у тому числі і до Кримінального кодексу України (далі – КК України). Завдяки внесеним змінам, у законодавстві про кримінальну відповідальність вперше окреслено перелік «корупційних злочинів». Так, відповідно до примітки до ст. 45 КК України, корупційними вважаються злочини, передбачені рядом статей цього кодексу, які умовно можна поділити на дві групи:

1) кримінальні правопорушення, які вважають корупційними лише за умови їх учинення через зловживання службовим становищем (наприклад, привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем);

2) безумовно корупційні кримінальні правопорушення (наприклад, нецільове використання бюджетних коштів, підкуп працівника підприємства, установи чи організації, незаконне збагачення) (див. Додаток Ж) [39].

Відповідно якщо особа вчиняє діяння, передбачене однією зі статей, перелік яких визначено у примітці до ст. 45 КК України, то вона буде притягнута до кримінальної відповідальності, суть якої полягає в обмеженні

прав і свобод людини, яка скоїла злочин і застосуванні до неї судом від імені держави примусу у формі покарання.

Вважаємо, що зазначені зміни до КК України унеможливають або ускладнюють застосування пільгових (заохочувальних) норм кримінального права до осіб, які вчинили корупційні діяння (наприклад, інститут звільнення від кримінальної відповідальності, призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом, звільнення від покарання із випробуванням чи від його відбування за амністією, зняття судимості тощо).

Проаналізувавши зміст санкцій статей КК України, які передбачають відповідальність за корупційні кримінальні правопорушення, можна зробити висновок, що покарання за вказаний вид правопорушень залежить від конкретного його складу і може бути у вигляді накладення штрафу без зазначення його нижньої межі (наприклад, ч. 1 ст. 357 КК України) аж до позбавлення волі строком до 15 років (наприклад, ч. 4 ст. 410 КК України). Санкціями більшості статей за вчинення такого правопорушення передбачено додаткове покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю, максимальний строк якого за окремі злочини встановлено до 10 років (наприклад, ч. 1 ст. 365² КК України) та/або конфіскації майна (наприклад, ч. 3 ст. 262, ч. 3 ст. 313 КК України). Разом із тим, до осіб, які вчинили корупційні правопорушення, нормами КК України не передбачено застосування таких видів покарань, як: позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу; службові обмеження для військовослужбовців; тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців; довічне позбавлення волі. Водночас до вказаних осіб може бути застосовано звільнення від кримінальної відповідальності, проте лише у випадку закінчення строків давності, застосування інших видів звільнення від покарання – заборонено [39]. Вважаємо, що така позиція законодавця свідчить про суспільну небезпечність вчинення корупційних правопорушень, а також про серйозність негативних наслідків, які вони можуть спричинити.

Окремо хотілося б підкреслити, що переліку правопорушень, пов'язаних із корупцією, за які передбачено притягнення особи до кримінальної відповідальності, чинним законодавством не передбачено. Особа, яка порушила встановлені Законом України «Про запобігання корупції» вимоги, заборони та обмеження буде притягнута до кримінальної відповідальності за умови дотримання двох вимог, що представлені на Рис. 2.9.

Рис. 2.9. Умови при яких настає кримінальна відповідальність за вчинення правопорушення пов'язаного з корупцією

Єдиною правовою нормою, за якою на сьогодні передбачено кримінальну відповідальність за вчинення правопорушення пов'язаного з корупцією є ст. 172 КК України (грубе порушення законодавства про працю). До цього переліку раніше відносилась і ст. 366¹ КК України (декларування недостовірної інформації). Однак, у жовтні 2020 р. Рішенням Конституційного Суду України вказану статтю було визнано такою, що не відповідає Конституції України. Позиція суду з цього приводу одностайна – «встановлення кримінальної відповідальності за декларування завідомо недостовірних відомостей у декларації, а також умисне неподання суб'єктом декларування декларації є надмірним покаранням за вчинення цих правопорушень. Негативні наслідки, яких зазнає особа, притягнута до кримінальної відповідальності за вчинення злочинів, передбачених ст. 366¹ КК України, непропорційні шкоді, яка настала або могла настати у разі вчинення відповідних діянь» [72]. На погляд більшості експертів та деяких представників європейської спільноти, з якими ми повністю погоджуємось,

таке рішення – це крок назад у питанні боротьбі із корупцією в Україні, як однієї із важливих вимог вступу до Європейського Союзу. Ми переконанні, що декриміналізація вказаної статті КК України є «гарною» можливістю («шпаринкою») уникнення кримінального покарання топ-посадовців за вчинення ними корупційних дій.

Притягнення до цивільної відповідальності, суть якої полягає у настанні невігідних наслідків майнового характеру для особи за невиконання чи неналежне виконання нею обов'язків, які порушують цивільні права інших, відбувається за скоєння корупційних правопорушень. Такі правопорушення не містять ознак складу злочину, здебільшого впливають із цивільних договірних правовідносин, порушень зобов'язального права у сфері запобігання та протидії корупції, що завдають матеріальної шкоди.

Порядок застосування такої відповідальності регулюється Цивільним та Цивільним процесуальним кодексами України.

До адміністративної відповідальності притягають винну особу, лише у разі вчинення нею правопорушення пов'язаного із корупцією. Зміст такого різновиду юридичної відповідальності полягає у негативному реагуванні уповноважених органів влади на вчинені фізичною особою адміністративні правопорушення. Тобто це передбачене законодавством, примусове, з додержанням встановленої процедури, застосування правомочним публічно-владним суб'єктом до осіб, які вчинили адміністративні проступки заходів впливу, реалізація яких юридично визнана.

У Главі 13-А Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) закріплено вичерпний перелік правопорушень пов'язаних з корупцією, яких на сьогоднішній день нараховуються дев'ять (див. Додаток 3) [34].

Аналізуючи санкції статей вказаної глави КУпАП можна зробити висновок, що до всіх без винятку осіб, які вчинили правопорушення, пов'язані із корупцією накладається адміністративне стягнення у вигляді штрафу, мінімальний розмір якого варіюється від 50 неоподаткованих

мінімумів громадян – це відповідно 850 грн. (наприклад, ч. 1 ст. 172⁶ КУпАП) до 2500 неоподаткованих мінімумів громадян – 42500 грн (наприклад, ч. 2 ст. 172⁸ КУпАП). Більшість санкцій цих статей передбачає також застосування до порушника додаткового виду адміністративного стягнення у вигляді конфіскації грошей (винагороди, доходу), одержаних внаслідок адміністративного правопорушення, та/або позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю терміном до одного року [34].

Відповідно до ч. 4 ст. 38 КУпАП вчинення того чи іншого правопорушення, передбаченого главою 13-А цього кодексу, адміністративні стягнення накладаються протягом шести місяців із дня їх виявлення, але не пізніше двох років із дня їх вчинення.

Застосування такого виду юридичної відповідальності, як дисциплінарна, відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» передбачено за вчинення корупційних правопорушень та правопорушень пов'язаних з корупцією.

Дисциплінарною відповідальністю є обов'язок працівника відповідати перед керівником або уповноваженим ним органом за скоєний дисциплінарний проступок (порушення трудової та службової дисципліни) і понести дисциплінарні стягнення, передбачені нормами трудового законодавства.

В Україні немає єдиного кодифікованого нормативно-правового акта, який передбачав би процедуру притягнення особи, зокрема такої, яка вчинила корупційне чи пов'язане з корупцією правопорушення, до дисциплінарної відповідальності. На цей час підставою для застосування дисциплінарної відповідальності за вказані правопорушення є Кодекс законів про працю України (далі – КЗпП України) і спеціальні нормативно-правові акти такі як: дисциплінарні статuti, закони для відповідних категорій службових осіб, положення тощо.

Особливістю такого виду відповідальності є те, що вирішення питання про застосування дисциплінарного стягнення до особи, винної в учиненні

дисциплінарного проступку, покладено не на суд (як в інших видах юридичної відповідальності), а на керівника установи (особу, у якої правопорушник перебуває в безпосередньому підпорядкуванні по службі) і це рішення про притягнення до дисциплінарної відповідальності оформлюють відповідним наказом.

Ч. 2 ст. ст. 65¹ Закону України «Про запобігання корупції» встановлено, що «особа, яка вчинила корупційне правопорушення або правопорушення, пов'язане з корупцією, однак судом не застосовано до неї покарання або не накладено на неї стягнення у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, пов'язаними з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, або такою, що прирівнюється до цієї діяльності, підлягає притягненню до дисциплінарної відповідальності у встановленому законом порядку. Особа, уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, стосовно якої набрало законної сили рішення суду про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави, підлягає звільненню з посади» [58].

Щодо приписів загального нормативно-правового акта, яким урегульовано питання притягнення працівника до дисциплінарної відповідальності, слід відзначити ч. 1 ст. 147 КЗпП України, якою передбачено застосування до працівника за порушення трудової дисципліни такого заходу стягнення, як догана або звільнення. Водночас ч. 2 цієї статті встановлено, що законодавством, статутами й положеннями про дисципліну можуть бути передбачені для окремих категорій працівників і інші дисциплінарні стягнення (зауваження, попередження про неповну службу відповідність) [32].

Підстави для припинення трудового договору у разі вчинення особою адміністративного чи кримінального корупційного правопорушення сформульовані у п. 7 ч. 1 ст. 36 КЗпП України: «... набрання законної сили вироком суду, яким працівника засуджено до позбавлення волі або до іншого покарання, яке виключає можливість продовження даної роботи» або п. 7¹, а

саме: «укладення трудового договору (контракту), всупереч вимогам Закону України «Про запобігання корупції», встановленим для осіб, які звільнилися або іншим чином припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, протягом року з дня її припинення» При цьому ст. 7 зазначеного кодексу передбачає, що підстави для припинення трудового договору деяких категорій працівників за певних умов встановлюються законодавством. Так, наприклад, п. 4 ч. 1 ст. 20 Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування» передбачено припинення служби в органах місцевого самоврядування у разі неподання відомостей або подання посадовою особою місцевого самоврядування неправдивих відомостей щодо її доходів у встановлений термін [68].

Водночас п.п. 4 та 4¹ ч. 1 ст. 41 КЗпП України закріплено додаткові підстави для розірвання трудового договору з ініціативи власника або уповноваженого ним органу, серед яких перебування всупереч вимогам Закону України «Про запобігання корупції» у прямому підпорядкуванні близької особи; наявність у працівника реального чи потенційного конфлікту інтересів, який має постійний характер і не може бути врегульований в інший спосіб, передбачений Законом України «Про запобігання корупції» [32].

Отже, дисциплінарне стягнення у вигляді звільнення застосовують до особи, яка вчинила корупційне правопорушення, у разі її притягнення до кримінальної або адміністративної відповідальності за його вчинення, а також у разі непоглинання нормами кримінального й адміністративного законодавства обмежень, передбачених Законом «Про запобігання корупції». Щодо можливості застосування будь-якого виду дисциплінарного стягнення, установленого до конкретного суб'єкта дисциплінарної відповідальності, то вона буде в разі недотримання такою особою норм вказаного Закону.

На даний час відсутній чіткий перелік корупційних правопорушень і правопорушень, пов'язаних із корупцією, за вчинення яких винну особу можна притягти до дисциплінарної відповідальності. Проте, в Законі України «Про запобігання корупції» міститься перелік вимог й обмежень за

порушення яких особа понесе дисциплінарну відповідальність (наприклад, обмеження щодо одержання подарунків) (див. Додаток К) [58].

Враховуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що дисциплінарна відповідальність настає у випадку:

1) притягнення особи до кримінальної чи адміністративної відповідальності за вчинення корупційного правопорушення (покарання передбачається у вигляді звільнення з роботи (служби));

2) не поглинання нормами кримінального та адміністративного законодавства обмежень, передбачених Законом України «Про запобігання корупції» (покарання передбачається у вигляді звільнення з роботи (служби) осіб, які не дотримуються обмежень, передбачених зазначеним Законом);

3) недотримання особою норм Закону України «Про запобігання корупції» (покарання передбачається у вигляді застосування будь-якого дисциплінарного стягнення передбаченого чинним законодавством за порушення службової (трудової) дисципліни).

На кінець хотілося б підкреслити, що відповідно до ст. 61 Конституції України «ніхто не може бути двічі притягнений до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення» [36]. Тобто до особи, винної в учиненні корупційного правопорушення чи правопорушення пов'язаного з корупцією, може бути одночасно застосовано кілька видів відповідальності за одне й те саме діяння, але за винятком поєднання кримінальної та адміністративної відповідальності, оскільки два останні види мають однакову юридичну природу [76].

Таким чином, враховуючи вищевикладене можна зробити висновок, що за вчинення корупційних правопорушень та правопорушень пов'язаних з корупцією винна особа притягується до юридичної відповідальності, суть якої полягає у застосуванні заходів державного примусу. Різниця між відповідальністю за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення полягає у тому, що за них не може наставати адміністративна відповідальність на відміну від правопорушень, пов'язаних з корупцією.

Висновки до Розділу 2

В Україні сформована достатня нормативно-правова база, яка забезпечує належне правове регулювання державної політики у сфері запобігання та протидії корупції. Це міжнародні акти, законодавчі та підзаконні акти, прийняті відповідними органами публічної влади, з-поміж яких особливе місце займають антикорупційні стратегії. Разом із тим, ряд вітчизняних нормативно-правових актів у сфері запобігання та протидії корупції містять недоліки та колізії, що ускладнює (а іноді просто унеможлиблює) виконання певних правових приписів, зокрема, притягнення до відповідальності винних у корупції осіб.

Протягом 2014–2016 рр. у результаті впровадження антикорупційної реформи в Україні було створено декілька антикорупційних органів влади, які не мали раніше собі аналогів у системі вітчизняного публічного управління. З-поміж цих органів можна назвати НАЗК, НАБУ, САП та АРМА. Кожний із цих органів виконує відведену йому специфічну роль у сфері запобігання і протидії корупції.

За вчинення корупційних правопорушень та правопорушень пов'язаних з корупцією винна особа притягується до юридичної відповідальності (адміністративної, кримінальної, цивільної та дисциплінарної), суть якої полягає у застосуванні заходів державного примусу (настання для порушника несприятливих наслідків). Різниця між відповідальністю за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення полягає у тому, що за корупційні правопорушення не може наставати адміністративна відповідальність на відміну від правопорушень, пов'язаних з корупцією.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

3.1. Індекс сприйняття корупції в Україні як важливий показник ефективності й дієвості державної політики у сфері запобігання та протидії корупції

У сучасному світі корупцію розглядають як серйозне негативне явище, що проникає в усі сфери суспільного життя та перешкоджає розвитку як самого суспільства, так і держави в цілому. Це, у свою чергу, продукує певні загрози економічній та національній безпеці кожної країни і світу загалом. За результатами дослідження, проведеного експертами Всесвітнього економічного форуму, корупція несе загрозу геополітичному укладу, спричиняючи кризи в найближчі десятиліття [20, с. 80].

Враховуючи все це у 1993 р. було створено міжнародну антикорупційну організацію Transparency International, представництва якої на сьогодні присутні більш ніж у 110 країнах світу. Безпосередньо Transparency International Ukraine є акредитованим представником глобального руху Transparency International, який з 2012 р. допомагає Україні ставати сильнішою в антикорупційному відношенні. Ця організація допомогла створити та згодом передала державі системи ProZorro, ProZorro.Продажі, eHealth та Prozvit. Окрім цього представники цієї організації розробили та впровадили Рейтинги прозорості та підзвітності міст, розбудували спільноту DOZORRO для здійснення контролю за публічними закупівлями, а також виступили співзасновниками коаліції RISE UA, метою діяльності якої є захист доброчесності й ефективності у

відбудові [30].

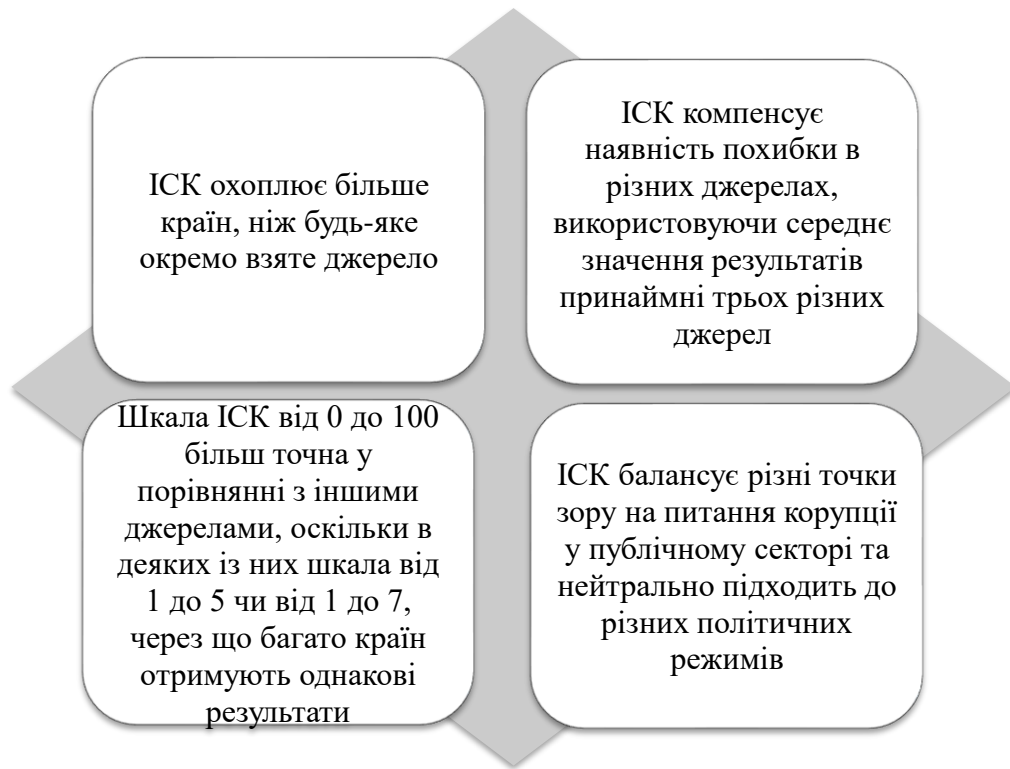
У 1995 р. Transparency International було розроблено Індекс сприйняття корупції (далі – ІСК). Це показник, який розраховується на основі 13 досліджень авторитетних міжнародних установ і дослідницьких центрів, в яких беруть участь міжнародні фінансові та правозахисні експерти, у тому числі з Азійського та Африканського банків розвитку, Світового банку та міжнародної організації Freedom House. До речі, сама організація власних опитувань не проводить.

Ключовим показником ІСК є кількість балів, а не місце в рейтингу. Мінімальна оцінка (0 балів) означає, що корупція фактично підміняє собою державу, максимальна (100 балів) – свідчить про те, що корупція майже відсутня. Даний індекс оцінює корупцію лише в публічному секторі, хоча він включає точку зору представників бізнесу, інвесторів, дослідників ринку тощо. Інакше кажучи ІСК відображає точку зору приватного сектору та його сприйняття корупції у публічному секторі. Безпосередньо ІСК охоплює сприйняття корупції у публічному секторі щодо: хабарництва; розкрадання публічних коштів; кумівства на публічній службі; здатності уряду впроваджувати механізми забезпечення доброчесності; ефективного переслідування корупціонерів; надмірної бюрократії; наявності відповідних законів про відкритості фінансово-звітної інформації, запобігання конфлікту інтересів та доступу до інформації; забезпечення захисту викривачів, журналістів та слідчих тощо [30].

Варто підкреслити, що ІСК вимірює саме сприйняття фізичними і юридичними особами корупції, а не фактичний її рівень. Вищий результат однієї країни у порівнянні з іншою не означає, що в першій менше корупції, ніж в іншій. Це означає, що перша держава сприймається суспільством як менш корумпована. До речі, методологія ІСК отримала гриф затвердження від Європейської комісії за її надійний статистичний підхід.

Отже, враховуючи зазначене можна узагальнити, що ІСК відіграє важливу роль у формуванні загальної картини рівня сприйняття корупції у

тій чи іншій країні світу як із внутрішньої, так і зовнішньої точки зору (див. Рис. 3.1).

Рис. 3.1. Значення та роль ІСК

В Україні ІСК розраховується щорічно починаючи з 2012 р., який на той час становив 26 балів із 100. Україна тоді посіла 144 місце із 176 країн. Така низька кількість балів обумовлена тим, що в нашій країні за часів президенства В.Ф. Януковича відбувалося тотальне згортання демократії та видимість боротьби із корупцією, публічні закупівлі перебували в тіні, а декларації чиновників були важкодоступними для громадськості.

2013 р. був останнім роком правління злочинного президента, коли спостерігався розгул злочинності, ріст корумпованості влади, втручання у корпоративні права фірм, вимагання «данини» від підприємців тощо, що й обумовило зниження ІСК – з 26 балів до 25 балів (144 місце із 177 країн). У той період міжнародною спільнотою було визначено, що Україна знаходиться у групі «підвищеного ризику», поряд із такими країнами як Камерун, Іран, Нігерія. Наступного року показник ІСК не змінився. У результаті численних помилок та злочинів команди колишнього президента

В.Ф. Януковича наша країна перебувала за межею «корупційної ганьби» поряд із Угандою та Коморськими островами. Однак, із приходом нової влади та формуванням кардинально іншої політики у сфері запобігання та протидії корупції, ситуація в країні почалась повільно покращуватись – бізнес відзначив часткове зменшення хабарництва, водночас робота антикорупційних органів влади була ще у планах, а дані державних реєстрів були закриті [20, с. 80].

У 2015 р. показник ІСК становив 27 балів (130 місце із 168 країн). У цей період корупція стала топ-темою у суспільстві, проводились численні журналістські розслідування, створювались нові антикорупційні органи влади. Разом із тим, покарань топ-корупціонерів так і не було, а злочини В.Ф. Януковича і його спільників розслідувались неналежним чином.

У 2016 р. даний показник зріс на 2 бали (131 місце із 176 країн). Почали проводитись перші розслідування НАБУ, силові структури стали менше зловживати своїм становищем, запрацював реєстр електронних декларацій, було запроваджено систему ProZorro, проте, судова реформа так і залишилася не реформованою.

Наступного року також відбувся прогрес у питанні подолання корупції. Так, за результатами ІСК Україна набрала 30 балів і посіла 130 місце з-поміж 180 країн світу та вперше обійшла Росію. У цей період відбулись реформи у сфері ринку газу, державних закупівель, фінансування політичних партій, НАБУ та САП активно розгорнули свою діяльність, натомість НАЗК суттєво не справлялося зі своєю роботою та дискредитувало себе, інші правоохоронні органи і надалі втручалися у діяльність бізнесу, гальмувався запуск роботи Вищого антикорупційного суду [20, с. 80].

У 2018 р. Україна покращила свої результати і набрала 32 бали, посівши 120 місце з-поміж 180 країн світу. Позитивний вплив справило запровадження процедури автоматичного відшкодування податку на додану вартість, розширення сфер роботи систем «ProZorro» і «ProZorro.Продажі» та діяльність інституту бізнес-омбудсмена [28].

Враховуючи вищевикладене, можна узагальнити, що чим менше рівень свободи в країні, тим вищий рівень корупції. Повільне зростання показників ІСК в Україні пов'язано з «проштовхуванням» небезпечних для антикорупційної боротьби законодавчих ініціатив у парламенті, відсутність стійкої політичної волі керівництва країни у питанні тотального «придушення» корупції у різних суспільних сферах, особливо в системі публічного управління, також низький рівень довіри громадян до різних інститутів влади.

У 2019 р. показник ІСК знизився на 2 бали й Україна повернулася на рівень 2017 р., посівши 126 місце зі 180 країн світу. На думку експертів, така ситуація склалася через те, що «індекс іноді може дуже повільно відображати зміни у країні, тому що ІСК враховує дослідження за останні два роки. І ми бачимо, що з початку 2017–2018 рр. в Україні фактично «заморозилася» боротьба з корупцією. Вона стала не така активна, як у 2014 р., коли приймався пакет антикорупційних законів, як у 2015 р., коли відкривалися реєстри і запускалося НАБУ, і як у 2016 р., коли запускалося е-декларування. І влада, на жаль, не дослухалося до порад громадянського суспільства та міжнародних партнерів» [46].

У 2020 р. Україна за результатами ІСК отримала 33 бали (117 місце із 180 країн). Індекс покращився завдяки запускові Вищого антикорупційного суду з відповідною підсудністю і перезапускові НАЗК. Саме ці події нарешті «завершили ланцюжок» створення антикорупційної інфраструктури в Україні, що до цього могла працювати лише частково. Так само на позитивних результатах України у 2020 р. відбилися антикорупційні зміни, впроваджені під час «турборежиму» Верховної Ради ІХ скликання. Але за останній рік у країні вималювалися ризики, які можуть суттєво відкинути нас назад у сфері подолання корупції» [29].

Через рік за результатами ІСК Україна втратила 1 бал (122 місце із 180 країн), що думку експертів є в межах похибки. Однак, з огляду на 10-річну ретроспективу цей показник свідчить про «застій» у боротьбі з корупцією,

незважаючи на численні зміни в антикорупційному законодавстві та всієї системи.

У 2022 р. Україна повернула втрачений бал у посіла у рейтингу 116 місце з-поміж 180 країн світу. Аналогічні показники мають такі країни як: Алжир, Ангола, Замбія, Монголія, Сальвадор та Філіппіни. На один бал Україну випереджають Боснія і Герцеговина, Гамбія, Індонезія, Малаві, Непал, Сьєрра-Леоне.

Набрані Україною 33 бали у 2022 р. – це найвищий показник нашої країни з часу запуску оновленої методології ІСК. Таким чином за останні 10 років показник України зріс на 8 балів (див. Рис. 3.2) [30]. Такі успіхи показують, що позитивні зміни можливі, якщо на це є стійка і непохитна політична воля. Проте, на фоні світового рейтингу ми можемо говорити, що попереду ще дуже багато роботи.

Рис. 3.2. Динаміка зміни показників ІСК в Україні за 2013–2022 рр.

Незважаючи на повномасштабне вторгнення з боку Росії, наша країна показала, що її прогрес у боротьбі з корупцією є сталим процесом, який продовжується навіть у найскладніший період за всю історію незалежності. Саме у 2022 р. українська влада виконала низку зобов'язань щодо протидії і запобігання корупції, що були однією із умов вступу до Європейського Союзу.

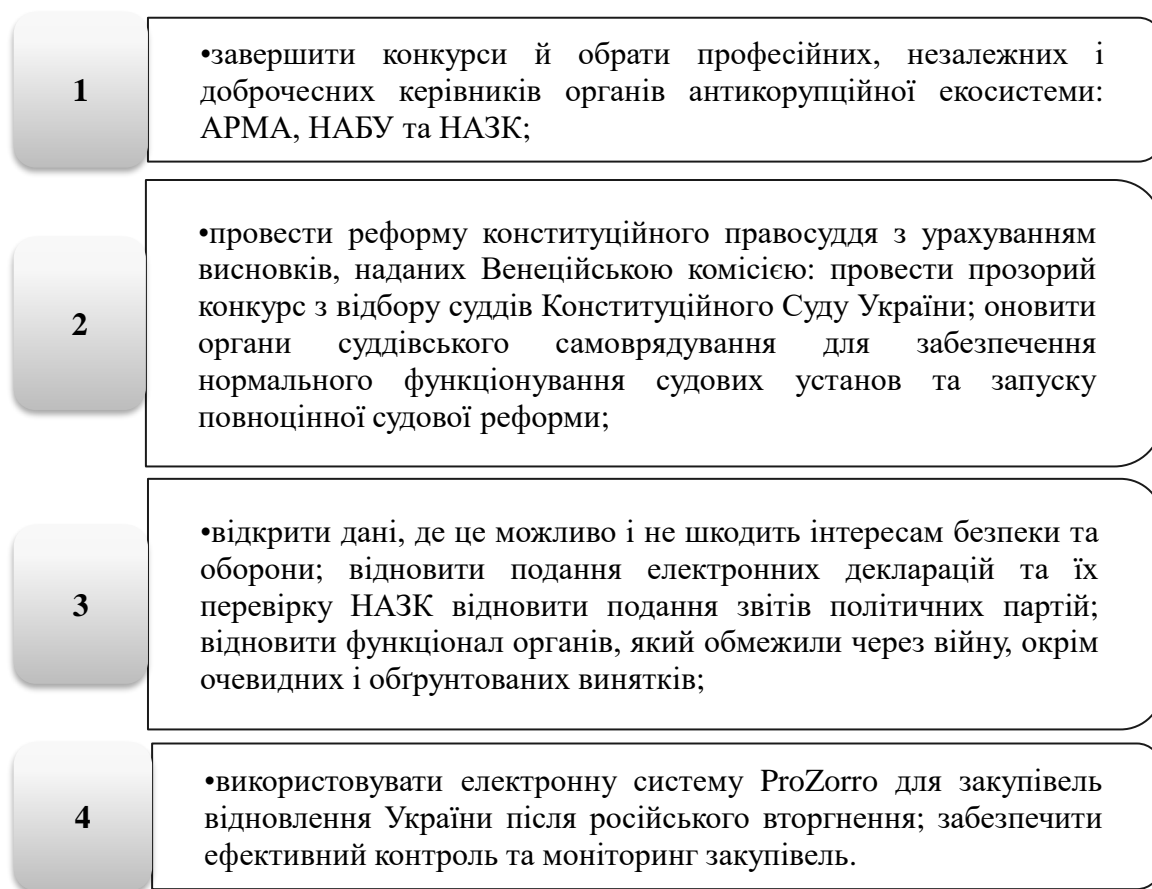
Агресія з боку Росії стала своєрідним іспитом для усіх українських публічно-владних інституцій, у тому числі й для органів антикорупційної системи, робота яких, попри деякі обмеження, зумовлені воєнним станом, все одно відбувалася, а її результати були помітними.

Причинами поліпшення показників стало: ухвалення нової Антикорупційної стратегії; призначення керівника САП, що стало рушійною силою для активізації розслідувань щодо топ-корупціонерів; збільшення кількості антикорупційних розслідувань; підвищення ефективності роботи Вищого антикорупційного суду – за 2022 р. суд розглянув 49 справ, із яких 37 – із винесенням обвинувальних вироків.

Однак, як стверджують вітчизняні і міжнародні експерти «зростання України в останні роки могло бути значно помітнішим, а ефект від боротьби з корупцією – відчутнішим. Якби конкурс з обрання керівника САП не затягувався, а закінчився, як і мав, у 2021 р., коли вже було відоме ім'я переможця, антикорупційні розслідування активізувалися б раніше. Якби парламент не затягнув прийняття Антикорупційної стратегії на 2 роки, Україна значно раніше отримала б чіткий план дій у боротьбі з корупцією. Якби антикорупційні органи мали повноцінну операційну та інституційну спроможність (фактичну можливість прослуховування для НАБУ, доступ до належної судової експертизи, розширення повноважень САП, передбачити аудити всіх антикорупційних органів), антикорупційна система, яка вистояла і під час повномасштабної війни, працювала б ефективніше» [30].

Враховуючи зазначене, Transparency International Ukraine пропонує 4 комплексні кроки, які допоможуть покращити рівень боротьби з корупцією та сприятимуть ефективному відновленню України у 2023 р. (див. Рис. 3.3.) [30]. Вважаємо, що реалізація цих рекомендацій, попри продовження ведення масштабних військових дій на значній території України (якщо Росія є нашим зовнішнім ворогом, то корупція – внутрішнім ворогом, боротьба з яким завжди на часі), сприятиме формуванню нормального інвестиційного клімату в нашій державі, знизить рівень корупції у системі публічного

управління та суттєво зменшить її вплив на вітчизняний бізнес.

Рис. 3.3. Рекомендації Transparency International Ukraine на 2023 р., які допоможуть знизити рівень корупції

Таким чином, підсумовуючи вищевикладене можна зробити висновок, що ІСК є важливим показником ефективності й дієвості вітчизняної державної політики у сфері запобігання та протидії корупції. Відповідно до показників цього індексу за останні 11 років корупційні прояви в Україні частково знизились – ІСК збільшився у 2022 р. в порівнянні з 2012 р. на 8 пунктів з 26 до 33 балів. Однак, це зростання досить незначне: в середньому 0,7 бали за рік. При цьому спостерігалось просідання ІСК у 2013 р., 2019 р. 2021 р. Водночас, зважаючи на світовий рейтинг Україна досі знаходиться у нижній частині графіка, відносячись до країн із досить високим рівнем корупції.

3.2. Система електронного декларування як один із ключових засобів контролю у сфері запобігання та протидії корупції

Система електронного декларування є одним із ключових антикорупційних механізмів при цьому не лише в Україні, а і в більшості країн світу, що виконує превентивну функцію і є дієвим інструментом виявлення факту корупції.

У широкому розумінні декларацією є офіційна заява з приводу чогось, урочисте проголошення яких-небудь принципів чи положень, а також документ, у якому вони прописані. Якщо говорити безпосередньо про декларації у сфері публічного управління, то це фінансова звітність суб'єктів декларування про стан їх доходів і майна за відповідний звітний період, що подається у порядку передбаченому Законом України «Про запобігання корупції», в межах заходів прописаних у розділі VII «Фінансовий контроль» цього Закону.

В електронному вигляді декларації, відповідно до Рішення НАЗК «Про початок роботи системи подання та оприлюднення декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування» від 10 червня 2016 р. № 2, почали подаватися на портал НАЗК «Єдиний державний реєстр декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування» з 2016 р. для певних категорій осіб, а вже з 2017 р. для всіх категорій осіб (за минулий календарний 2016 р.), вичерпний перелік яких зазначений у Законі України «Про запобігання корупції» [67]. При цьому вказаний орган влади зобов'язаний організувати нормальне функціонування цього порталу.

Відповідно до положень Закону України «Про запобігання корупції» передбачено чотири типи електронних декларацій, кожен з яких дає повну картину про стан доходів і майна декларанта за відповідний звітний період, що дозволяє безпосередньо НАЗК відстежувати можливі зміни у його стані

для виявлення корупційних діянь та діянь пов'язаних з корупцією (див. Рис. 3.4). Кожен із типів декларацій має однакову структуру та складається із 16 розділів і подається у певний період (див. Додаток Л) [58].

Електронна декларація			
щорічна (охоплює попередній рік)	перед звільненням (охоплює період, який не був охоплений раніше поданими деклараціями);	після звільнення (охоплює попередній рік, тобто рік, у якому особа звільнилася)	кандидата на посаду, у разі якщо посада належить до переліку суб'єктів декларування або до переліку посад з підвищеним корупційним ризиком

Рис. 3.4. Типи електронних декларацій

Система електронного декларування є дієвим інструментом в руках громадськості, за допомогою якого можна слідкувати за статками публічних службовців та інших осіб, котрі відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» є суб'єктами декларування. Окрім того, даний інструмент посилює несприйняття і формує суспільну негативну думку щодо будь-яких корупційних проявів у сфері публічного управління. Тому беззаперечним (що вже неодноразово підтверджено на практиці) є те, що електронні декларації, які містяться в інформаційно-телекомунікаційній системі «Єдиний державний реєстр декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування», є джерелом інформації для виявлення корупції, як спеціально уповноваженими антикорупційними органами, так і громадськими активістами. До речі, це є однією із вимог вступу України до Євросоюзу щодо належного функціонування системи електронного декларування та перевірки декларацій [26].

Проте, за даними НАЗК, факт подачі електронних декларацій та

діяльність з їх перевірки не є ефективним способом у боротьбі і протидії корупції. Так, наприклад, станом на 31 грудня 2018 р. тривала повна перевірка 1250 електронних декларацій (з них 622 розпочато у 2017 р., 628 розпочато у 2018 р.), щодо 750 суб'єктів декларування. У порівнянні, в Румунії Національним агентством з питань доброчесності щороку проводиться близько 4 тис. перевірок електронних декларацій 40 інспекторами. Тобто кожен інспектор здійснює приблизно 100 перевірок на рік, що забезпечується безпосереднім доступом до необхідних реєстрів та баз даних, а також самостійністю і незалежністю самих інспекторів [26].

Після «перезавантаження» НАЗК у 2020 р. розпочало перевіряти декларації вже за новим порядком перевірки. За півроку (з травня до жовтня) агентство перевірило 446 електронних декларацій, з них у 131 виявлено порушення (у 97 деклараціях взагалі виявлено ознаки злочину). Загальна сума знайдених невідповідностей склала 497 млн. грн. Також були й інші досягнення у роботі цього органу влади (див. Додаток М) [78]. Цікаво, що до моменту винесення Конституційним Судом рішення № 1-24/2020(393/20) НАЗК розпочало перевірку більше тисячі декларацій, однак, було вимушено все призупинити. Це, на наш погляд, стало суттєвим кроком назад у питанні боротьби з корупцією в Україні та дозволило певним топ-чиновникам уникнути відповідальності.

Представники громадськості також негативно оцінюють ефективність електронного декларування як одного із ключових засобів контролю у сфері запобігання та протидії корупції. Так, із початком роботи системи електронного декларування від громадян почала надходити велика чисельність звернень до апарату НАЗК щодо надання консультативно-роз'яснювальної допомоги у заповненні декларацій. Також громадяни зверталися і з питань підготовки антикорупційних програм, запобігання і врегулювання конфлікту інтересів, оцінки корупційних ризиків тощо. У результаті чого тільки у 2018 р. працівниками НАЗК було проведено 82 навчальних заходи, учасниками яких стало понад 5 тис. представників

різних органів влади [26]. Такі заходи проводяться і надалі, оскільки проблема правильного декларування залишається актуальною. Враховуючи таку ситуацію, вважаємо, що принципами системи електронного декларування повинно бути не лише відкритість та прозорість, а й обізнаність декларантів та наявність технічної можливості їх подання.

Окремо ще варто сказати про таку технічну проблему системи електронного декларування як перевантаженість порталу «Єдиний державний реєстр декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування», яка виникає щорічно перед завершенням деклараційного періоду (зазвичай це період з лютого до квітня). У результаті чого декларанти не в змозі належним чином сформулювати власні декларації та вчасно їх подати. Підтвердження цього є численні судові справи, в оскарженні протоколів за ст. 45 Закону України «Про запобігання корупції» [58] та ст. 172-6 «Порушення вимог фінансового контролю» КУпАП [34] про несвоєчасне подання декларації без поважних причин. На жаль, судова практика з цього питання є неоднозначною. Наприклад, справи, що пов'язані із несвоєчасним поданням декларацій через технічні збої одних працівників завершуються для них накладенням адміністративного стягнення у вигляді штрафу на користь держави, а інших звільняють від відповідальності через відсутність правопорушення [23]. Враховуючи такий стан речей, фахівці, з якими ми повністю погоджуємось, рекомендують заповнювати електронні декларації максимально завчасно, а не в останні дні до завершення деклараційної кампанії, щоб зробити це без помилок і своєчасно, встигнути зібрати всі необхідні довідки.

Таким чином, враховуючи вищевикладене можна зробити висновок, що система електронного декларування як один із ключових засобів контролю у сфері запобігання та протидії корупції, на сьогодні у повній мірі не виконує тією ролі, яка їй відведена. Це пов'язано, насамперед, із недоліками в роботі НАЗК, лояльністю судової влади до корупційних ризиків та порушень (безпосередньо Конституційного Суду), а також малоосвіченістю самих

декларантів. З метою вирішення вказаних проблем необхідно впроваджувати ефективні заходи по їх вирішенню.

Висновки до Розділу 3

ІСК є важливим показником ефективності й дієвості вітчизняної державної політики у сфері запобігання та протидії корупції. Відповідно до показників цього індексу за останні 11 років корупційні прояви в Україні частково знизились – ІСК збільшився у 2022 р. в порівнянні з 2012 р. на 8 пунктів з 26 до 33 балів. Водночас, зважаючи на світовий рейтинг Україна досі знаходиться у нижній частині графіка, відносячись до країн із досить високим рівнем корупції.

Система електронного декларування як один із ключових засобів контролю у сфері запобігання та протидії корупції, на сьогодні у повній мірі не виконує тією ролі, яка їй відведена. Це пов'язано, насамперед, із недоліками в роботі НАЗК, лояльністю судової влади до корупційних ризиків та порушень, а також малоосвіченістю самих декларантів. З метою вирішення вказаних проблем необхідно впроваджувати ефективні заходи по їх вирішенню.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі досліджено державну політику у сфері запобігання та протидії корупції в Україні та сформульовано такі висновки і пропозиції:

1. Корупцією є складне, системне, багатогранне, негативне, соціальне явище як місцевого, так і глобального масштабу, зміст якого полягає в отриманні неправомірної вигоди та швидкого протиправного вирішення особистих питань чи задоволення власних потреб (або третіх осіб). Причин виникнення та поширення корупції в Україні на сьогодні доволі багато, що спричинено політичними, економічними, правовими, організаційно-управлінськими, соціально-психологічними та інституційними факторами. Не останню роль у питанні масштабів корупції в нашій державі відіграла війна.

Державною політикою у сфері запобігання та протидії корупції є комплекс правових, економічних, освітніх, виховних, організаційних, каральних й інших заходів органів влади та представників громадськості, спрямованих на створення дієвої й ефективної системи запобігання та протидії корупції, а також усунення причин й умов її виникнення, шляхом нормативного закріплення і впровадження державних цільових програм і стратегій, налагодження міжнародного співробітництва, проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи серед населення тощо. Відповідно метою такої політики, яка ґрунтується на законодавчо визначених принципах, є зниження рівня корупції та захист прав і законних інтересів громадян і суспільства від її негативних наслідків.

2. В Україні сформована достатня нормативно-правова база, яка забезпечує належне правове регулювання державної політики у сфері запобігання та протидії корупції. Це міжнародні акти, законодавчі та підзаконні акти, прийняті відповідними органами публічної влади, з-поміж

яких особливе місце займають антикорупційні стратегії. Ми вважаємо, що наявність у національному законодавстві антикорупційної стратегії забезпечує розвиток та ефективність державної політики у сфері запобігання та протидії корупції, є одним із важливих й необхідних факторів для отримання Україною статусу кандидата на членство в Європейському Союзі, а також впливає на розмір частки населення, яка негативно ставиться до такого явища як корупція. Разом із тим, ряд вітчизняних нормативно-правових актів у сфері запобігання та протидії корупції містять недоліки та колізії, що ускладнює виконання певних правових приписів, зокрема, притягнення до відповідальності винних у корупції осіб.

3. Протягом 2014–2016 рр. у результаті впровадження антикорупційної реформи в Україні було створено декілька антикорупційних органів влади, які не мали раніше собі аналогів у системі вітчизняного публічного управління. З-поміж цих органів можна назвати НАЗК, НАБУ, САП та АРМА, які були сформовані як одна із умов щодо виконання Україною Плану дій з лібералізації візового режиму з ЄС. Кожний із цих органів виконує відведену йому специфічну роль у сфері запобігання і протидії корупції. Безпосередньо НАЗК відіграє превентивну роль шляхом перевірки поданих електронних декларацій, розкриття інформації щодо фактів корупції або зловживання посадою, розроблення проектів Антикорупційної стратегії тощо. НАБУ є правоохоронним органом із широкими силовими повноваженнями, на який покладено попередження, виявлення, припинення і розкриття корупційних кримінальних правопорушень. Особливістю НАБУ є те, що воно розслідує справи проти високопосадовців, включаючи й чинну владу. САП, на відміну від інших антикорупційних органів влади, є структурним підрозділом Офісу Генерального прокурора, на який покладено здійснення нагляду за діяльністю НАБУ, підтримання державного обвинувачення у відповідних провадженнях пов'язаних із корупцією, а також представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках пов'язаних із корупційними

правопорушеннями. АРМА є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, який допомагає правоохоронцям розшукувати майно та управляти ним після арешту. Всі ці органи влади мають певні недоліки у своїй роботі, ключовими з яких є: істотні фінансові витрати на їх утримання, певні проблеми у взаємодії з іншими публічно-владними інституціями, недостатній рівень матеріального й кадрового забезпечення тощо. Разом із тим, вказані органи влади за декілька років свого функціонування показали вагомі результати щодо протидії та виявлення корупції, суттєво збільшили надходження до Державного бюджету від такої діяльності. Зважаючи на це, ми переконанні, що ефективність їх роботи із кожним роком буде покращуватись, при умові дотримання гарантій незалежності їх діяльності.

4. За вчинення корупційних правопорушень та правопорушень пов'язаних з корупцією винна особа притягується до юридичної відповідальності, суть якої полягає у настанні для порушника несприятливих наслідків у вигляді застосування до нього заходів державного примусу. Різниця між відповідальністю за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення полягає у тому, що за корупційні правопорушення не може наставати адміністративна відповідальність на відміну від правопорушень, пов'язаних з корупцією. Притягнення до цивільної відповідальності відбувається у випадку якщо вчинені правопорушення у сфері корупції спричинили негативні цивільно-правові наслідки у вигляді заподіяння матеріальної чи моральної шкоди. Дисциплінарна відповідальність настає у випадку недотримання вимог і порушення обмежень особою норм Закону України «Про запобігання корупції» та як додатковий вид покарання у випадку притягнення винної особи до кримінальної чи адміністративної відповідальності за вчинення корупційного правопорушення.

5. ІСК є важливим показником ефективності й дієвості вітчизняної державної політики у сфері запобігання та протидії корупції. Відповідно до показників цього індексу за останні 11 років корупційні прояви в Україні частково знизились – ІСК збільшився у 2022 р. в порівнянні з 2012 р. на 8

пунктів з 26 до 33 балів. Однак, це зростання досить незначне: в середньому 0,7 бали за рік. При цьому спостерігалось просідання ІСК у 2013 р., 2019 р. 2021 р. Водночас, зважаючи на світовий рейтинг Україна досі знаходиться у нижній частині графіка, відносячись до країн із досить високим рівнем корупції. Ми вважаємо, що наступні п'ять років стануть вирішальними для нашої країни, адже перемога у війні з Росією не є кінцевою метою. Це також і масштабна відбудова країни, членство у Європейському Союзі та НАТО, що неможливо без ефективних антикорупційних реформ.

б. Вітчизняна система електронного декларування як один із ключових засобів контролю у сфері запобігання та протидії корупції, на сьогодні у повній мірі не виконує тієї ролі, яка їй відведена. Це пов'язано, насамперед, із недоліками в роботі НАЗК, лояльністю судової влади до корупційних ризиків та порушень (безпосередньо Конституційного Суду), а також малоосвіченістю самих декларантів. З метою вирішення вказаних проблем пропонуємо:

- здійснити певні технічні дії щодо розвантаження роботи сайту НАЗК та нормального функціонування порталу «Єдиний державний реєстр декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування»;

- створити програму-помічника, яка б надавала консультативно-роз'яснювальну допомогу декларантам при заповненні електронних декларацій та в цілому застосуванні норм антикорупційного законодавства;

- проводити активну просвітницьку роботу серед населення щодо вироблення нульової толерантності до корупції, необхідності підвищувати рівень володіння антикорупційним законодавством та методикою заповнення декларацій, достовірності внесених даних у них і вчасного їх подання.

Переконані, що комплексна реалізація запропонованих заходів буде сприяти підвищенню дієвості системи електронного декларування та в цілому удосконаленню вітчизняної політики у сфері запобігання та протидії корупції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Атаманчук Г.В. Теорія державного управління: Підручник / Г.В. Атаманчук. – К., 2010. – 525 с.
2. Бадалова О.С. Загальні історико-правові аспекти боротьби з корупцією / О.С. Бадалова // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2011. – № 11. – С. 149-153.
3. Базелюк В.В. Окремі досягнення та недоліки в роботі новостворених антикорупційних органів як одна із причин сповільнених кроків на шляху до подолання корупції / В.В. Базелюк // Юридичний науковий електронний журнал. – 2021. – № 10. – С. 414-417.
4. Бакуменко В.Д. Теоретичні та організаційні засади державного управління: Навч. посіб. / В.Д. Бакуменко. – К.: Міленіум, 2003. – 256 с.
5. Башкатова В.І. Державна політика у сфері запобігання і протидії корупції в Україні / В.І. Башкатова // Юридичний вісник. – 2020. – № 1. – С. 44-50.
6. Будерацький Є.І. Агенти під ударом. Як розвивалась і чим закінчиться чергова атака на НАБУ / Є.І. Будерацький, Р.Н. Романюк // Українська правда. – 1 грудня 2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pravda.com.ua/articles/2017/12/1/7163920/>.
7. Бусол О.Ю. Протидія корупційній злочинності в Україні у сучасний період: Монографія / О.Ю. Бусол – К.: Ін Юре, 2014. – 189 с.
8. Валевський О.Л. Державна політика в Україні: методологія аналізу, стратегія, механізми впровадження: Монографія / О.Л. Валевський. – К.: НІСД, 2001. – 242 с.
9. Волик В.С. Нормативно-правові засади компетенцій Національного агентства з питань запобігання корупції / В.С. Волик // Демократичне врядування. – 2016. – Вип. 16-17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVr_2016_16-17_8.

10. Гевель О.В. Датська антикорупційна стратегія / О.В. Гевель // 3б. тез доп. учасників ХІХ Студент. наук-практ. конф. інозем. мовами «Роль поліції у боротьбі з корупцією (зарубіжний досвід)»; Харків. нац. ун-т внут. справ (20 квітня 2018 р., м. Харків, Україна). – 2018. – С. 18-24.
11. Генерале Холодницький – на вихід // Українська правда. – 25 липня 2018 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pravda.com.ua/articles/2018/07/25/7187259/>.
12. Гогвуд Б. Аналіз політики для реального світу / Б. Гогвуд, Л. Ган; пер. з англ. А.Ю. Олійник. – К.: Основи, 2004. – 396 с.
13. Гречанюк Р.В. Національна Антикорупційна стратегія в системі запобігання корупції в Україні / Р.В. Гречанюк // Актуальні проблеми правознавства. – 2019. – № 3(19). – С. 29-35.
14. Гучні провадження, неминучі вироків та превенція на 100 млн євро – інтерв'ю Директора ЛТГУ для Еспресо [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nabu.gov.ua/novyny/guchni-provazhennya-nemynuchi-vyroky-ta-prevenciya-na-100-mln-yevro-intervyu-dyrektora-ltu>.
15. Дем'яненко М.Р. Ефективність роботи Національного агентства з питань запобігання корупції в оцінках політиків і експертів / М.Р. Дем'яненко // Україна: події, факти, коментарі. – 2017. – № 8. – С. 4-14.
16. Дем'янчук В.А. Адміністративно-правові форми реалізації антикорупційної політики: проблеми визначення та класифікації / В.А. Дем'янчук // Вісн. Маріуп. держ. ун-ту. – 2017. – Вип. 13. – С. 43-51.
17. Державна політика: аналіз та механізм її впровадження в Україні: Навч. посіб. / О.І. Валевський, В.А. Ребкала, М.М. Логунова та ін.; заг. ред. В.А. Ребкала, В.В. Тертички. – К.: Вид-во УАДУ, 2000. – 232 с.
18. Дігтяр Н.М. «АРМА – невдалий проєкт для держави» / Н.М. Дігтяр // СТОПКОР. – 28 серпня 2019 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.stopcor.org/section-politika/news-arma-nevdalij-proekt-dlya-derzhavi-zhurnalistka-nataliya-digtyar-28-08-2019.html>.
19. Додатковий протокол до Кримінальної конвенції про боротьбу з

корупцією від 15 травня 2003 р. № ETS 191 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_172#Text.

20. Живко З.У. Рівень корупції в Україні за міжнародними оцінками / З.У. Живко, В.К. Гура // Вчені записки Університету «КРОК». – 2023. – № 1(69). – С. 78-85.

21. Журавльов А.Л. Психологічні фактори корупції / А.Л. Журавльов // Прикладна юридична психологія. – 2012. – № 1. – С. 8-21.

22. З початку року АРМА розшукало активи на понад 27 мільярдів гривень // Офіційний сайт Агентства з розшуку та менеджменту активів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://arma.gov.ua/news/typical/z-rochatku-roku-arma-rozshukalo-aktivi-na-ponad-27-milyardiv-griven>.

23. За деклараційні порушення суди минулого року оштрафували 160 осіб (перелік) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zr.nashigroshi.org/2019/02/18/za-deklaratsijni-porushennya-sudy-mynuloho-roku-oshtrafuvaly/>.

24. Заброда Д.Г. Поняття державної антикорупційної політики / Д.Г. Заброда // Право і безпека. – 2012. – № 2 (44). – С. 98-104.

25. Запобігання та протидія корупції: Навч. посіб. / авт. кол.: А.М. Михненко (кер. авт. кол.), Р.П. Марчук, А.М. Мудров та ін.; за ред. проф. А.М. Михненка. – К.: НАДУ, 2010. – 360 с.

26. Звіт про діяльність Національного агентства з питань запобігання корупції за 2018 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2019/04/Zvit2018-1.pdf>.

27. Зубкова Л.А. Сучасний стан і проблеми запобігання корупції в Україні / Л.А. Зубкова. – Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. – 2017. – № 3(104). – С. 32-35.

28. Індекс сприйняття корупції – 2018: Україна піднялася на 10 позицій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-ti-corruption-perception-index-ukraine/29737344.html>.

29. Індекс сприйняття корупції – 2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ti-ukraine.org/research/indeks-spryjnyattya-koruptsiyi-2020/>.

30. Індекс сприйняття корупції – 2022 // Transparency International Ukraine [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cpi.ti-ukraine.org/>.
31. Коваль Л.В. Відповідальність за адміністративні правопорушення / Л.В. Коваль. – К.: Вид-во при Київ. ун-ті «Вища школа», 1975. – 159 с.
32. Кодекс законів про працю України: Закон Української РСР від 10 грудня 1971 р. № 322-VIII // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1971. – додаток до № 50. – Ст. 375.
33. Кодекс поведінки посадових осіб по підтримці правопорядку: Резолюцією 34/169 Генеральної асамблеї ООН від 17 грудня 1979 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/view/MU79004R>.
34. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон Української РСР від 7 грудня 1984 р. № 8073-X // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1984. – Додаток до № 51. – Ст. 1122.
35. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31 жовтня 2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text.
36. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
37. Короткий словник іноземних слів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://arm.nai.au.kiev.ua/books/atikorruption/lectures/lecture_1.html.
38. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією від 27 січня 1999 р. № ETS 173 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101#Text.
39. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25-26. – Ст. 131.
40. Кушнар'ов І.В. Стратегія протидії корупції як складова антикорупційної політики / І.В. Кушнар'ов // Право і безпека. – 2012. – № 5(47). – С. 177-181.
41. Лапкін А.В. Спеціалізована антикорупційна прокуратура:

проблеми організації та діяльності / А.В. Лапкін // Право України. – 2017. – № 1. – С. 63-70.

42. Мельник М.І. Хабарництво: загальна характеристика, проблеми кваліфікації, удосконалення законодавства / М.І. Мельник. – К.: Парлам. вид-во, 2000. – 256 с.

43. Між НАБУ і САП відбувся силовий конфлікт у Києві [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://lb.ua/news/2018/09/19/407930_mezhdu_nabu_sap_proizoshel_silovoy.html.

44. Мовчан А. В. Актуальні проблеми протидії корупції в Україні / А.В. Мовчан // Вісник кримінального судочинства. – 2017. – № 1. – С. 116-121.

45. Мовчан А. В. Основні причини поширення корупційних явищ в органах державної влади України / А.В. Мовчан, М.А. Мовчан // Проблеми антикорупційної діяльності в Україні: зб. матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 18 трав. 2015 р.) / МАУП. – К.: МП «Леся», 2015. – С. 73-76.

46. Москвичова А.А. Україна понизилась у рейтингу «Індекс сприйняття корупції-2019». Що це означає / А.А. Москвичова // Радіо свобода. – 23 січня 2020 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/ukraine-ponyzylas-u-rejtyngu-index-spryjniattia-korupcii-2019/30389774.html>.

47. Мусієнко А.В. Про причини корупції або корупціогенні фактори / А.В. Мусієнко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://buhgalter.com.ua/news/zapobigannya-ta-protydiya-koruptsii/pro-prichini-koruptsiyi-abo-koruptsiogenni-faktori/>.

48. Невмержицький Є.В. Корупція в Україні: причини, наслідки, механізми протидії: Монографія / Є.В. Невмержицький. – К.: КНТ, 2008. – 368 с.

49. Невмержицький Є.В. Природа і витоки корупції та її сучасні соціально-економічні підґрунтя / Є.В. Невмержицький // Університет: наук. іст.-філос. журнал. – 2011. – № 4. – С. 64-76.

50. Пал Л.А. Аналіз державної політики / Л.А. Пал; пер. з англ. І.М. Дзюби. – К.: Основи, 1999. – 422 с.

51. Петренко А.О. Причини та шляхи запобігання корупції в Україні / А.О. Петренко // Матеріали III Всеукр. наук. конф. студ., аспір. та молодих вчених (22-23 листопада, м. Одеса). – 2013. – С. 410-412.
52. Петренко І.В. Сутність державної політики та державних цільових програм [Електронний ресурс] / І.В. Петренко // Віче. – 2011. – № 10. – Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/2566/>.
53. Пірен М.І. Публічна політична діяльність: Навч. посіб. / М.І. Пірен. – К.: НАДУ, 2009. – 288 с.
54. Політологія: Навчально-методичний комплекс / Ф.М. Кирилюк, А.С., Конверський. – К.: Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2004. – 697 с.
55. Положення про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів: Постанова Кабінету Міністрів України від 11 липня 2018 р. № 613 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/613-2018-%D0%BF#Text>.
56. Про боротьбу з корупцією: Закон України від 5 жовтня 1995 р. № 356/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 34. – Ст. 266 (втратив чинність від 11 червня 2009 р.).
57. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення окремих положень кримінального процесуального законодавства: Закон України від 4 жовтня 2019 р. № 187-IX // Відомості Верховної Ради України. – 2019. – № 50. – Ст. 352.
58. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 49. – Ст. 2056.
59. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки: Закон України від 14 жовтня 2014 № 1699-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 46. – Ст. 2047 (втратив чинність від 20 червня 2022 р.).
60. Про засади державної антикорупційної політики на 2021–2025 роки: Закон України від 20 червня 2022 р. № 2322-IX [Електронний

ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text>.

61. Про засади запобігання та протидії корупції: Закон України від 11 червня 2009 р. № 1506-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2009. – № 45. – Ст. 691 (втратив чинність від 21 грудня 2010 р.).

62. Про затвердження Державної антикорупційної програми на 2023–2025 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 4 березня 2023 р. № 220 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2023-%D0%BF#Text>.

63. Про затвердження Державної програми щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2015-2017 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 24 квітня 2015 р. № 265 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/265-2015-%D0%BF#Text> (втрата чинності 4 березня 2023 р.).

64. Про затвердження Положення про Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру Офісу Генерального прокурора: Наказ Офісу Генерального прокурора від 5 березня 2020 р. № 125 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0125905-20#Text>.

65. Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів: Закон України від 10 листопада 2015 р. № 772-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 1. – Ст. 2.

66. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1698-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 47. – Ст. 2051.

67. Про початок роботи системи подання та оприлюднення декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування: Рішення Національного агентства з питань запобігання корупції від 10 червня 2016 р. № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0958-16>.

68. Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 7 червня 2001 р. № 2493-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 33. – Ст. 175.

69. Радецький Р.С. Національне агентство з питань запобігання корупції в системі органів протидії корупції в Україні / Р.С. Радецький // Науковий часопис Національної академії прокуратури України. – 2017. – № 1. – С. 148-154.

70. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Указу Президента України «Про призначення А. Ситника Директором Національного антикорупційного бюро України» від 28 серпня 2020 р. Справа № 1-9/2020(197/20) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v011p710-20#Text>.

71. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 16 вересня 2020 р. Справа № 1-19/2020(345/20) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v011p710-20#Text>.

72. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про запобігання корупції», Кримінального кодексу України від 27 жовтня 2020 р. № 1-24/2020(393/20) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v013p710-20#Text>.

73. Романов В.Є. Державна політика: аналіз та механізми її впровадження / В.Є. Романов, О.М. Рудік, Т.М. Брус. – Дніпропетровськ: ДРІДУ НАДУ, 2003. – 72 с.

74. Созанський Т.І. Повноваження Національного агентства з питань

запобігання корупції / Т.І. Созанський, В.В. Луцик // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2018. – № 1. – С. 302-314.

75. Соловійов В.М. Запобігання і протидія корупції в державному управлінні України: Монографія / В.М. Соловійов. – К.: Інститут законодавства Верховної Ради України, 2012. – 508 с.

76. Телешецький О.І. Відповідальність за корупцію: адміністративна, кримінальна, дисциплінарна / О.І. Телешецький // Юрист і закон. – 2020. – № 41 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA014258.

77. Терещук О.В. Адміністративна відповідальність за корупційні правопорушення: автореф. дис. ... к-та. юрид. наук: 12.00.08 / О.В. Терещук; Одес. нац. юрид. акад. – О., 2000. – 20 с.

78. ТОП-10 досягнень НАЗК у 2020 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/top-10-dosyagnen-nazk-u-2020-rotsi/>.

79. Українці проти спроб влади видати критику в її бік за «російські ІПСО» – опитування про ставлення до корупції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://prm.ua/ukraintsi-proty-sprob-vlady-vydaty-krytyku-v-ii-bik-za-rosiyski-ipso-opytuvannia-pro-stavlennia-do-koruptsii/>.

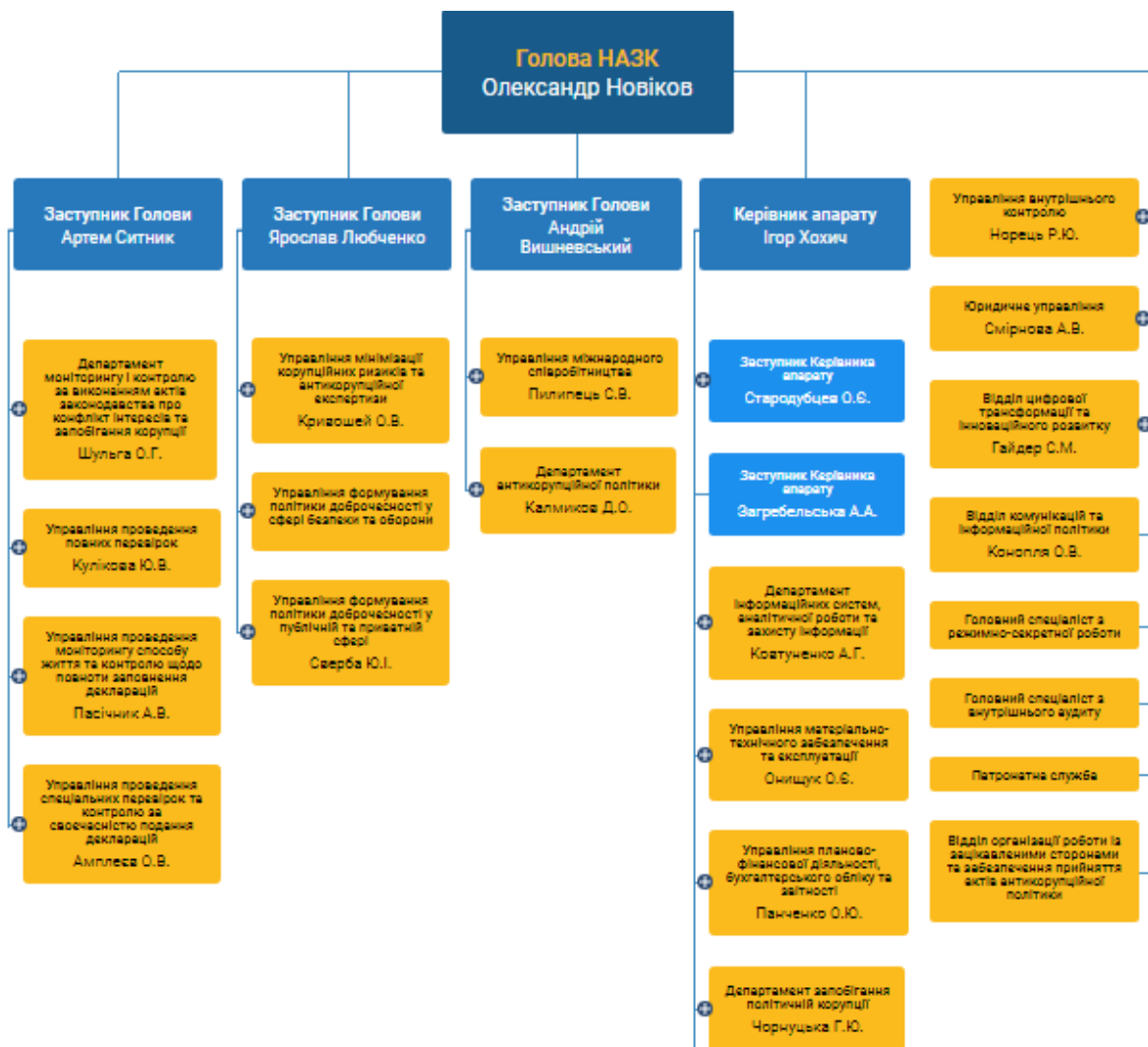
80. Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією від 4 листопада 1999 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_102#Text.

81. Шабунін В.В. Завдяки САП Фірташ узаконився на ЗТМК / В.В. Шабунін // Економічна правда. – 28 березня 2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/news/2017/03/28/623151/>.

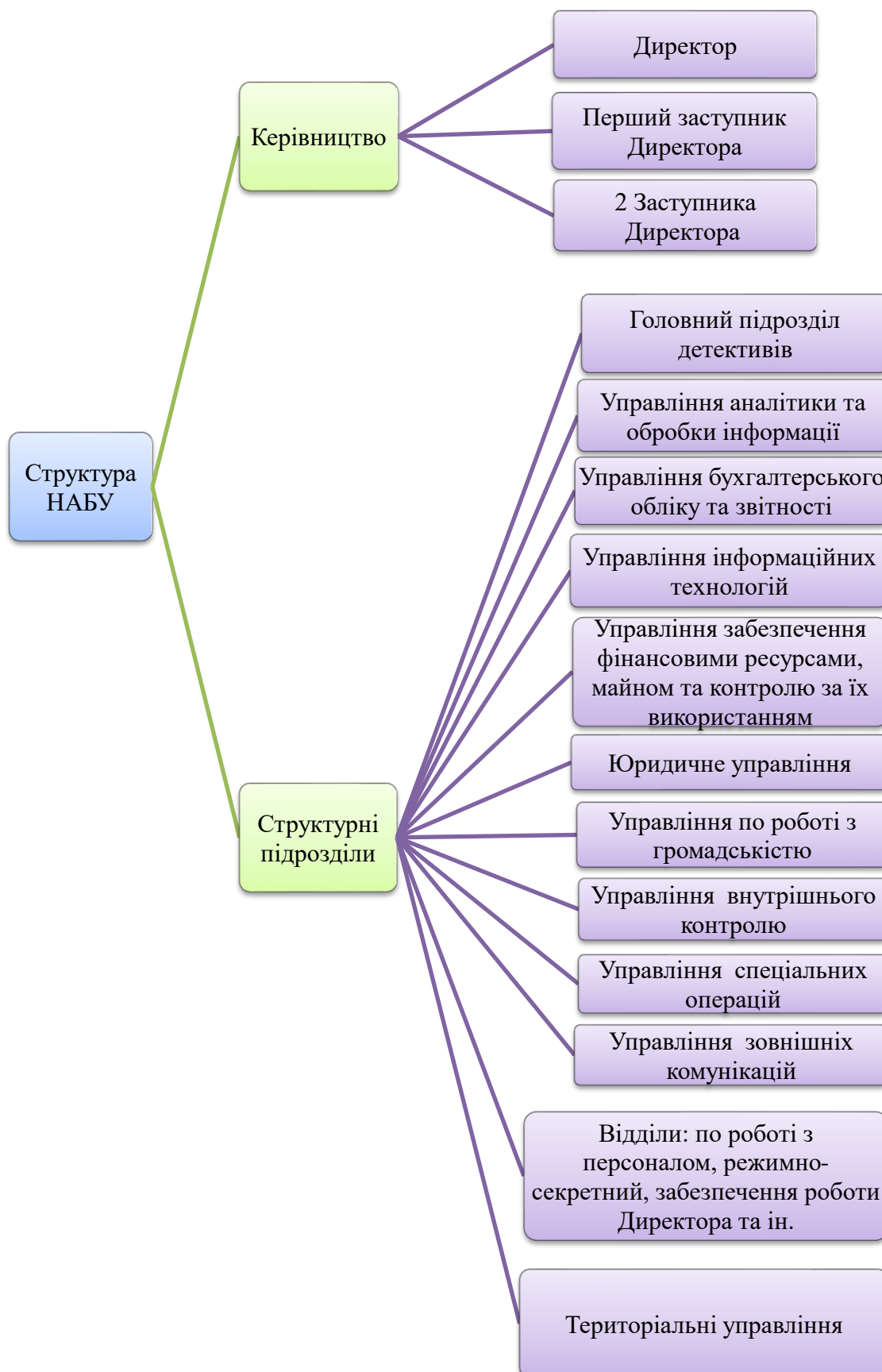
82. Шестопалова Л.І. Відмежування корупційних правопорушень від правопорушень, пов'язаних із корупцією / Л.І. Шестопалова // Підприємництво, господарство і право. – 2017. – № 5. – С. 193-197.

83. Юрій М.Ф. Політологія: Навч. посіб. / М.Ф. Юрій. – К.: Дакор, КНТ, 2006. – 416 с.

Структура Національного агентства з питань запобігання корупції

Структура Національного антикорупційного бюро України

Права Національного антикорупційного бюро України

заводити оперативно-розшукові справи, здійснювати гласні та негласні оперативно-розшукові заходи;

виребовувати від інших правоохоронних органів оперативно-розшукові справи та кримінальні провадження, що стосуються кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності НАБУ;

залучати на добровільній основі, у тому числі на договірних засадах спеціалістів та експертів, у тому числі іноземців, з будь-яких установ, організацій, контрольних і фінансових органів для забезпечення виконання повноважень;

створювати спільні слідчі групи, що включають оперативних та слідчих працівників;

надсилати органам влади обов'язкові до розгляду пропозиції та рекомендації щодо усунення причин і умов, які сприяють вчиненню кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності НАБУ, отримувати від цих органів протягом 30 днів інформацію про розгляд таких пропозицій та рекомендацій;

здійснювати співробітництво з фізичними особами, матеріально і морально заохочувати осіб, які надають допомогу в попередженні, виявленні, припиненні і розслідуванні кримінальних правопорушень;

створювати інформаційні, інформаційно-телекомунікаційні системи та вести оперативний облік;

зберігати, носити та застосовувати вогнепальну зброю і спеціальні засоби, а також застосовувати заходи фізичного впливу на підставах і в порядку, передбачених чинним законодавством;

виребовувати та одержувати у вказаному в запиті вигляді та формі від інших правоохоронних та органів влади, підприємств, установ, організацій інформацію, необхідну для виконання обов'язків, відомості про використання коштів Державного бюджету, розпорядження державним чи комунальним майном;

знайомитися в органах влади із документами та іншими матеріальними носіями інформації, необхідними для попередження, виявлення, припинення та розслідування кримінальних правопорушень або виявлення необґрунтованих активів та збору доказів їх необґрунтованості.

Структура Спеціалізованої антикорупційної прокуратури

Організаційна структура Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів

**Перелік статей Кримінального кодексу України, які вважаються
корупційними кримінальними правопорушеннями**

1) кримінальні правопорушення, які вважають корупційними лише за умови їх учинення через зловживання службовим становищем:

▣ **Стаття 191.** Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем;

▣ **Стаття 262.** Викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживанням службовим становищем;

▣ **Стаття 308.** Викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів чи заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем;

▣ **Стаття 312.** Викрадення, привласнення, вимагання прекурсорів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем;

▣ **Стаття 313.** Викрадення, привласнення, вимагання обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, чи заволодіння ним шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем та інші незаконні дії з таким обладнанням;

▣ **Стаття 320.** Порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів;

▣ **Стаття 357.** Викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження;

▣ **Стаття 410.** Викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна, а також заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем;

2) безумовно корупційні кримінальні правопорушення:

▣ **Стаття 210.** Нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням;

▣ **Стаття 354.** Підкуп працівника підприємства, установи чи організації;

▣ **Стаття 364.** Зловживання владою або службовим становищем;

- ▣ **Стаття 364¹**. Зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми;
- ▣ **Стаття 365²**. Зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги;
- ▣ **Стаття 368**. Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою;
- ▣ **Стаття 368²**. Незаконне збагачення;
- ▣ **Стаття 368³**. Підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми;
- ▣ **Стаття 368⁴**. Підкуп особи, яка надає публічні послуги;
- ▣ **Стаття 369**. Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі;
- ▣ **Стаття 369²**. Зловживання впливом.

**Перелік статей Кодексу України про адміністративні
правопорушення, які вважаються адміністративними
правопорушеннями пов'язаними з корупцією**

- ▣ **Стаття 172-4.** Порухення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності;
- ▣ **Стаття 172-5.** Порухення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків;
- ▣ **Стаття 172-6.** Порухення вимог фінансового контролю;
- ▣ **Стаття 172-7.** Порухення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів;
- ▣ **Стаття 172-8.** Незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових повноважень;
- ▣ **Стаття 172-8-1.** Порухення встановлених законом обмежень після припинення повноважень члена Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг;
- ▣ **Стаття 172-9.** Невжиття заходів щодо протидії корупції;
- ▣ **Стаття 172-9-1.** Порухення заборони розміщення ставок на спорт, пов'язаних з маніпулюванням офіційним спортивним змаганням;
- ▣ **Стаття 172-9-2.** Порухення законодавства у сфері оцінки впливу на довкілля.

**Перелік вимог та обмеження, передбачені Законом України «Про
запобігання корупції», за порушення яких настає дисциплінарна
відповідальність**

- ▣ **Стаття 19.** Неприйняття антикорупційної програми, неподання на погодження антикорупційної програми Національному агентству;
- ▣ **Стаття 22.** Обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища;
- ▣ **Стаття 23.** Обмеження щодо одержання подарунка;
- ▣ **Стаття 25.** Обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності;
- ▣ **Стаття 26.** Обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування;
- ▣ **Стаття 27.** Обмеження спільної роботи близьких осіб;
- ▣ **Стаття 28.** Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів;
- ▣ **Статті 38-44.** Порушення правил етичної поведінки;
- ▣ Недотримання вимог **статті 53** ЗУ «Про запобігання корупції»;
- ▣ Недотримання вимог статей 56-68 ЗУ «Про запобігання корупції»;
- ▣ **Статті 65.** Непроведення службового розслідування стосовно особи, яка вчинила корупційне або пов'язане з корупцією правопорушення;
- ▣ **Стаття 67.** Недотримання вимог щодо незаконних актів та правочинів.

Загальна структура електронної декларації

1. Тип декларації та період;
2. Інформація про суб'єкта декларування та інформація про членів сім'ї суб'єкта декларування;
3. Об'єкти нерухомості;
4. Об'єкти незавершеного будівництва;
5. Цінне рухоме майно (крім транспортних засобів);
6. Цінне рухоме майно – транспортні засоби;
7. Цінні папери;
8. Корпоративні права;
9. Юридичні особи, кінцевим бенефіціарним власником (контролером) яких є суб'єкт декларування або члени його сім'ї;
10. Нематеріальні активи;
11. Доходи;
12. Грошові активи;
13. Фінансові зобов'язання;
14. Видатки та правочини суб'єкта декларування;
15. Робота за сумісництвом суб'єкта декларування;
16. Членство суб'єкта декларування в організаціях та їх органах.

Топ-10 досягнень Національного агентства з питань запобігання корупції у 2020 р.

1

На **497 млн грн** виявлено незадекларованого майна

2

626 протоколів складено з початку року

3

Підготовлено Антикорупційну стратегію на 2020–2024 роки, завдяки якій держава зможе економити до **200 млрд грн** щорічно

4

На майже **900 млн грн** передано правоохоронцям матеріали про незадекларовану інформацію, які приховала колишня команда НАЗК

5

Всього за **3 місяці** створено та запущено у тестовому режимі Реєстр POLITDATA

6

Вперше було забезпечено публічний доступ до декларацій високопосадовців СБУ

7

З 17 червня працює **нова Громрада** при НАЗК, яка вперше була сформована через відкрите онлайн-голосування

8

Вперше внесено приписи про усунення порушень трудових прав викривачів

9

У липні 2020 року розпочато моніторинг способу життя посадовців

10

Понад **8,4 тис** запитів щодо спецперевірок опрацьовано з початку 2020 року

